

IV. TABOR

**Izseljenskega društva
SLOVENIJA V SVETU**

Ljubljana, 1997

Društvo Slovenija v svetu

Izseljensko društvo Slovenija v svetu je prostovoljno združenje državljanov, nastalo na pobudo potomcev katoliških izseljencev iz politične emigracije, živečih v Sloveniji. Namen društva je medsebojno povezovanje in ohranjanje vezi s skupnostmi, iz katerih izhajajo, sodeluje pa z drugimi izseljenskimi skupnostmi po svetu, ki soglašajo z nameni in jih lahko v domovini tudi zastopa. Izhajajoč iz lastnega izkustva, društvo pomaga Slovincem oziroma njihovim potomcem ob vrnitvi ali naselitvi v Sloveniji.

Pomembna naloga društva je, da vzdržuje stike s slovenskimi izseljenci, njihovimi potomci ter pospešuje sodelovanje med vsemi, ki se zavedajo svojega slovenstva. Zavzema se za uveljavljanje pravic in dolžnosti izseljencev, zdomcev ter njihovih potomcev v Republiki Sloveniji. Skrbi za obveščanje slovenske javnosti in državnih oblasti o izseljencih in s tem pomaga pri reševanju problemov svojih članov. V ta namen društvo vsako leto organizira tabor za Slovence po svetu, kjer predstavniki slovenskih organizacij po svetu, predstavniki vlade in predstavniki civilnih družb v Sloveniji predložijo svoje težave in rešitve za konkretne zadeve Slovencev po svetu. Lansko leto je bila tema tabora ugotovitev razlogov, zaradi katerih se Slovenci ne vračajo v domovino. Pri tej okrogli mizi so sodelovali: dr. Peter Urbanc iz Kanade (Slovensko-kanadski svet), mag. Ivan Korošec iz Argentine (Zedinjena Slovenija), Franc Šega iz ZDA (Ameriški svet in Krajsko slovenska katoliška jednota), Vinko Rizmal in Ivan Žigon iz Avstralije (Avstralsko slovenski svet povezan s SSK), Janez Pucelj iz Nemčije (Katoliška misija v Evropi), univ. prof. dr. Marjan Magister (Španija), Feliks Tavčar (Nemčija) in predsedniki pomladnih strank (Janez Janša, Lojze Peterle, Marjan Podobnik, in Vitomir Gros).

Letos je društvo hotelo napraviti še en korak naprej in ponovno povabilo predstavnike Slovencev po svetu ter civilnih družb, da bi govorili o predlogih za splošni zakon za Slovence po svetu. Pri tej okrogli mizi so sodelovali: Božidar Fink iz Argentine (Zedinjena Slovenija), dr. Jože Bernik iz ZDA (predsednik SSK), Cvetko Falež iz Avstralije (Avstralsko slovenski svet pridružen SSK), Zvone Podvinski iz Švedske (Katoliška misija v Evropi), Danijel Starman (konferenca za Slovenijo SSK), mag. Vinko Vodopivec (Civilna družba za pravno državo), Franc Izgoršek in Inka Stritar (Združenje lastnikov razlaščenega premoženja).

Izseljensko društvo Slovenija v svetu tudi svetuje izseljenskim rojakom in njihovim potomcem pri uveljavljanju svojih pravic ter jim pomaga pri obiskih oziroma vrnitvi v domovino. Sodeluje pri zbiranju zgodovinskega gradiva o slovenskem izseljenstvu in zdomstvu. Preučuje vsa vprašanja, ki so povezana z izseljenci in sodeluje z drugimi ustanovami, ki imajo podobne namene. Daje pobudo za zakonodajne rešitve sprotnih problemov izseljenskih rojakov. Organizira ali sodeluje pri kulturnih prireditvah, namenjenih svojim članom doma in po svetu. Društvo po potrebi deluje tudi kot založnik v skladu z veljavnimi predpisi.

Kot dodatni oris društvene dejavnosti lahko omenimo realizirane programe v letošnjem letu: gostovanje MPZ Vasovalci v Stuttgartu in Ingolstadu ob slovenskem kulturnem prazniku; gostovanje Kamniških kolednikov na slovenskem dnevu v Londonu; ob binkoštnem prazniku gostovanje MPZ Lira v Vadsteni na Švedskem; priprava enomesečnega programa v okviru Evropskega meseca kulture o kulturni ustvarjalnosti Slovencev v diaspori (razstave, predavanja in nastopi); IV. tabor Slovencev po svetu na temo Predlogi za splošni zakon za Slovence po

svetu (okrogla miza in obširni kulturni program); gostovanje slovenske folklorne skupine Prvi rej iz Canberre; priprava enomesečnega programa za maturante slovenskih šol iz Argentine, ZDA in Kanade; gostovanje MPZ Vasovalci v ZDA in Kanado. Gostovanje MPZ iz Domžal na Slovenskem dnevu v Argentini; podpora izseljenskemu tisku: Glas in Meddobje Slovenske kulturne akcije, Svobodna Slovenija in revija Tabor iz Argentine, Korenine iz Francije, Slomškovo glasilo iz Belgije; pošiljka knjig za slovenske šole po svetu; izdaja monografije o najstarejši slovenski podporni organizaciji v ZDA, ki je v letu 1994 izpolnila 100 let delovanja (Prvih 100 let KSKJ, dr. Darko Friš, dr. Bogdan Kolar, dr. Andrej Vovko); izdaja zbornika ob 50-letnici Zedinjene Slovenije v Argentini in monografije o slovenskem šolstvu v Argentini.

Boštjan Kocmur, predsednik

IV. tabor Slovencev po svetu

Program

- ob 9. uri sv. maša. Maševal je ljubljanski nadškof in metropolit dr. Franc Rode,
- ob 10.30 je bila okrogla miza s predstavniki in zastopniki slovenskih skupnosti po svetu in predstavniki civilne družbe v Sloveniji na temo: "Predlogi za splošni zakon za Slovence po svetu", pravice in dolžnosti Slovencev po svetu in države Slovenije,
 - kosilo
 - ob 15. uri kulturni program, v katerem so nastopili:
Folklorna skupina Prvi rej iz Canberre,
Tilen Skubic z recitalom "Slomšek med nami",
Fantovski pevski zbor Vasovalci.

Prvi del programa

Uvod v tabor Slovencev po svetu je bila maša, ki jo je v kapeli Zavoda svetega Stanislava daroval skupaj s somaševalci nadškof in slovenski metropolit dr. Franc Rode. V svoji pridigi je dejal, da so Slovenci v begunskem taborišču in v procesu prilagajanja svetu, v katerem so mnogi omagali, zgradili neko kvaliteto. Spodbudili je rojake, ki so iz daljnih dežel prišli na svoj tabor, da morajo najti pot, da bodo dali Sloveniji, ki jo nosijo v svojih srcih, nekaj tistega, kar so v solzah in trpljenju dosegli.

Nato je v dvorani govoril predsednik Izseljenskega društva Slovenija v svetu Boštjan Kocmur. Pozdravil je vse navzoče: nadškofa in metropolita dr. Franca Rodeta, novo državno sekretarko za Slovence po svetu gospo Mihaelo Logar, nekdanjega državnega sekretarja dr. Petra Venclja, nekdanjega ministra Andreja Štera, predsednika Socialdemokratske stranke Janeza Janšo in krajnskega župana Vitomirja Grosa ter vse predsednike in predstavnike izseljenskih organizacij v svetu ter predsednike in predstavnike organizacij civilne družbe, navzoče na IV. taboru Slovencev po svetu. V uvodnem nagovoru je poudaril, da sama prisotnost zastopnikov Slovencev po svetu, predstavnikov politične in civilne družbe bogati tako pomembno izseljensko srečanje. Pojasnil je tudi, da je namen vsakoletnih taborov medsebojno povezovanje Slovencev po svetu z matično domovino in da se čimbolj izčrpno obravnavajo vsa odprta vprašanja izseljenstva.

Lani je bila najpomembnejša tema tabora ugotavljanje razlogov, zaradi katerih se Slovenci po svetu ne vračajo v domovino. Letos pa je Izseljensko društvo Slovenija v svetu naredilo še en korak naprej in se lotilo predlogov za splošni zakon za Slovence po svetu ter o pravicah in dolžnostih Slovencev po svetu in države Slovenije. Za to debato je izseljensko društvo Slovenija v svetu povabilo domače strokovnjake in strokovnjake iz izseljenstva, ki so iz svojega zornega kota utemeljili svoje poglede in predloge širše skupnosti, iz katerih izhajajo. Zelo pomembni so bili tudi predlogi, ki so jih tisti dan posredovali predstavniki Slovencev po svetu in predstavniki civilnih družb. Ti zadnji so že večkrat sprožili nekaj predlogov, povezanih s Slovenci po svetu.

Predsednik izseljenskega društva Slovenija v svetu je še dodal, da bi po šestih letih demokracije tudi slovenski izseljenec moral imeti svoje mesto v domovini, s tem da se končno uredi status slovenskega izseljenca. To je bila najmočnejše izražena želja letošnjega tabora.

Udeleženci okrogle mize na IV. taboru Slovencev po svetu

Dr. Jože Bernik iz ZDA, *predsednik Svetovnega slovenskega kongresa.*

Dr. Bernik se je kot mlad novinar izselil v letu 1945. V Španiji je študiral ekonomijo, se nato 1950. preselil v ZDA, kjer je dokončal univerzitetni študij ekonomije in prava. Skoraj 30 let je bil glavni mednarodni pravnik za veliko farmacevtsko družbo. Posebno kot predsednik Svetovnega slovenskega kongresa in dolgoletni član Ameriškoslovenskega sveta bo brez dvoma ena ključnih oseb današnjega omizja.

Božidar Fink iz Argentine, *predstavnik Zedinjene Slovenije.*

Gospod Božidar Fink je odšel kot mlad pravnik iz Slovenije leta 1945 in po osamosvojitvi bil pooblaščen oseba prve demokratične vlade, ko še ni bilo veleposlanika v Argentini. V tem času si je nabral zelo koristne izkušnje.

Cveto Falež iz Avstralije, *predsednik Avstralsko-slovenske konference, priključene Svetovnemu slovenskem kongresu.* Dolgoletni javni delavec med avstralskimi Slovenci.

Zvone Podvinski iz Švedske, *ravnatelj Katoliške misije v Vadsteni*, že pet let vodi slovensko skupnost na Švedskem in v Skandinaviji.

Danijel Starman, *predsednik SSK - konferenca za Slovenijo.*

Konferenca za Slovenijo je bila v zadnjem letu zelo aktivna, predložila je več projektov, povezanih s pravico do volitev Slovencev po svetu. Ob zadnjih volitvah je konferenca za Slovenijo naslovila več protestov na volilno komisijo, enkrat celo skupno z Izseljenskim društvom Slovenija v svetu.

Mag. Vinko Vodopivec, *tajnik Združenja za demokratizacijo javnih glasil in koordinator Civilne družbe za demokracijo in pravno državo.*

Dr. Franc Izgoršek, *predsednik Združenja lastnikov razlaščenega premoženja in ga. Inka Stritar*, *članica istega združenja.*

Boštjan Kocmur, *predsednik Izseljenskega društva Slovenija v svetu.*

Javni delavec v slovenski skupnosti v Argentini. Na buenosaireški univerzi je končal magistririj iz ekonomije. Po treh letih dela v gospodarstvu in dvanajstih letih v buenosaireški banki se je leta 1991 preselil v Slovenijo. V letu 1992 je s podporo predstavnikov slovenskih skupnosti po svetu in s sodelovanjem nekaterih potomcev izseljencev, ki so se preselili v Slovenijo, ustanovil Izseljensko društvo Slovenija v svetu.

Referati udeležencev okrogle mize

Prispevki k izseljenski zakonodaji

Božidar Fink iz Argentine,

zastopnik Zedinjene Slovenije iz Buenos Airesa.

Pobuda za sprejem splošnega zakona o Slovencih po svetu ustreza predvsem interesom in razpoloženju izseljencev, ki ohranjajo zavest narodne pripadnosti ter moralne in pravne povezanosti s Slovenijo. Čeprav se namreč v pobudi omenjajo vsi Slovenci po svetu, so v ta splošni pojem zajeti predvsem izseljenci, saj imajo avtohtoni prebivalci zamejskih območij in sezonski zdomci poseben pravni in interesni položaj v odnosu do osrednje in domovinske Slovenije. Pobuda pa je formalno utemeljena v ustavni opredelitvi Slovenije kot države vseh svojih državljanov in državljanov (3. člen) in v določilu, da država skrbi za slovenske izseljence in pospešuje njihove stike z domovino, ne glede na to ali imajo slovensko državljanstvo. Slovincem brez državljanstva ustava napoveduje uživanje posebnih pravic in ugodnosti, ki naj jih določi zakon (5. člen). Ta zakon do zdaj še ni bil sprejet.

Ko se je treba lotiti očitovanja splošnega zakona, se postavljajo nekatera predhodna vprašanja.

Teoretično zanimivo je vprašanje, kakšno veljavo naj imata teritorialno in personalno načelo o funkcijah in pristojnosti države. To vprašanje se ponuja npr. ob zagotavljanju aktivne in pasivne volilne pravice državljanov v tujini in ob zahtevah po oblikovanju posebnih zunanjih volilnih enot.

Če v vsakdanji rabi ni toliko pomembno, koga je šteti za izseljenca, pa je status izseljenca treba trdno opredeliti v zakonskih besedilih. Treba bo odločiti, kako se ugotavlja naseljenost v tujini, da se šteje za trajno, ne le za začasno zdomstvo. Gotovo ne bo veljal za izseljenca v duhu zakona ubežnik pred rednim kazenskim pregonom in kdor se izmika vojaški dolžnosti ali davčni obveznosti. Posebej bo treba določiti položaj izseljencev, ki so odšli iz Slovenije, ker so bili ogroženi ali preganjani zaradi zavzemanja za človekove pravice in temeljne svoboščine. Zakon bo moral tudi določiti, do katerega rodu se štejejo za izseljence potomci oseb, ki so se neposredno izselile.

Pri ugotavljanju statusa slovenskega izseljenca bo težavno vprašanje o določanju slovenske narodnosti. Osebna narodnost namreč ni objektivno razvidno dejstvo, zato ne more biti pravna kategorija. Narodnosti ne določa ne ime ne kraj rojstva ali prebivanja ne obvladanje jezika in niti ne udeležba pri slovenskem duhovnem in družbenem razvoju. Edino upoštevno se zdi trajno in nedvomno opredeljevanje k slovenski narodnosti, zato bo treba poiskati kriterije za ugotavljanje takega opredeljevanja.

Pred zakonodajno tehnično obdelavo snovi se bo treba odločati, ali naj bo zakon le okvirni, tako da bo razvil samo ustavno izraženo dispozicijo države o skrbi za izseljence, opredelil pojme in napotil na druge zakonske in podzakonske akte, ali pa da naj obseže posebna določila, ki bi tudi dopolnjevala ali spreminjala splošno ureditev v drugih zakonih. Kot rečeno, je to stvar zakonodajne tehnike in prikladne parlamentarne procedure.

Ko je govor o pravnem položaju izseljencev, gre za njihove formalne stike s slovensko državo. Pri tem bo treba upoštevati, da so izseljenci podvrženi pravnemu redu držav, v katerih so se naselili ali so celo njihovi državljanji. V njihovem interesu in v interesu Republike Slovenije je,

da se slovenska zakonodaja izogiba kolizijskim situacijam, ki bi posamezne izseljence spravljale v težave ali celo zbujele diplomatske konflikte. Zato je treba upoštevati zakonodaje vsaj tistih držav, v katerih je največ slovenskih izseljencev.

Splošno izseljenstvo ima skupno problematiko, slovensko izseljenstvo pa ima tudi svoje posebnosti, ki jih je treba preučiti in upoštevati. Priporočljivo je, da se ob upoštevanju teh posebnosti uporabljajo tuje izkušnje in morda sprejemajo uveljavljene rešitve. Primerno bi bilo strokovno preučiti primerjalno zakonodajo in na izsledkih izdelati ureditev, ki bi ustrezala slovenskim posebnostim.

Pri sistematiziranju določil bo potrebno, da se posebej obravnavajo izseljenci, ki imajo priznано slovensko državljanstvo in tisti, ki državljanstva nimajo. Vendar bodo nekatera določila lahko veljala za vse. Državljanji, tudi tisti, ki niso slovenskega rodu, imajo po ustavi zagotovljene pred državo določene pravice, katerih pa nimajo tujci, čeprav so Slovenci. Te so med drugimi pravica do prihoda in neomejenega bivanja v Sloveniji, volilna pravica, pravica do upravljanja javnih zadev, do vlaganja peticij in drugih pobud ter do socialne varnosti, vse to pod pogoji, določenimi z zakonom. Do zdaj lahko samo državljani pridobivajo lastninske pravice na zemljiščih, tujci pa le z dedovanjem ob pogoju vzajemnosti.

Izseljenci ne morejo uživati državljanskih pravic v celoti, ker jih v tem omejujejo zakonska določila zaradi bivanja v tujini ali jih ovira že sama telesna odsotnost. Bivanje v tujini pa je zunanje dejstvo, ki ga ustava nima namena pospeševati. Če naj namreč država skrbi za stike izseljencev z domovino, je to zato, da se ustavlja njihovo naravno odtujevanje, ki ni v interesu izvorne države. Skrb za stike je torej namenjena zaviranju odtujitvenega procesa. V ustavnem določilu o skrbi za izseljence je vsebinsko obseženo tudi pobujanje k vračanju, saj je najtesnejši stik z domovino prav telesna prisotnost. To smer državne politike bi bilo treba tudi jasno opredeliti.

Državljanji v izseljenstvu so med drugim prizadeti pri uporabi aktivne volilne pravice. Zakon jim priznava pravico, da volijo predsednika republike in poslance državnega zbora, in to na diplomatsko-konzularnih predstavništvih ali po pošti. Specialno določilo uveljavlja zdaj samo glasovanje po pošti zaradi praktičnih razlogov, predvsem ker ima Slovenija precej redko predstavniško mrežo v tujini. Tudi mnogo drugih držav sprejema ta način volitev v tujini. Za slovenske volivce, zlasti v čezmorskih državah, obstajajo težave, da ne morejo pravočasno prejemati in vračati glasovnic zaradi neustreznega volilnega rokavnika. Nepravilnost bi bila odpravljena že, če bi se znatno podaljšal štirinajstdnevni rok za potrjevanje kandidature in določil dodaten rok za vračanje glasovnic iz tujine.

Mlade slovenske državljanke vznemirja negotovost o njihovi vojaški dolžnosti. Tisti, ki še nimajo izpolnjenih 27 let starosti, bi lahko bili primorani, da v Sloveniji odslužijo vojaški rok, ko obiščejo Slovenijo ali se v njej naselijo. Gre za sinove izseljencev, ki so bili rojeni v tujini in so po rodu slovenski državljani, hkrati pa so tudi državljani rojstne države in so v njej celo vojaško dolžnost že opravili. Zakon ne upošteva njihovega položaja. Posebej je opazna razlika z naturaliziranimi tujci, ki so po zakonu oproščeni vojaške obveznosti v dobi desetih let od pridobitve državljanstva, medtem ko Slovenci, rojeni v tujini in prostovoljno priglašeni za vpis rojstva in ugotovitev državljanstva ne uživajo olajšave. Priznati je treba, da se v praksi ta neenakost upošteva in ti državljani niso klicani v vojaško službo. Vendar bi bilo primerno, da se odpravi tudi zakonska praznina.

Nekateri izseljenci, ki se vrnejo v domovino, se znajdejo v položaju, da ne morejo zagotoviti starostnega in invalidskega zavarovanja. Težav nimajo starejši, ki že uživajo pokojninske prejemke tuje države, in najmlajši, ki se jim šele začena delovna doba. Osebe srednjih let pa imajo v tujini že dokaj službenih let z vplačanimi pokojninskimi prispevki, a njihova zaposlitev v Sloveniji ne bo mogla trajati toliko časa, kolikor je predpisano za redno upokožitev. Povratniki iz držav, s katerimi Slovenija nima sklenjene konvencije o socialnem zavarovanju, so torej v položaju, da morajo plačevati socialne prispevke iz delovnega razmerja ali poklicnih dejavnosti, ne bodo pa mogli uživati pokojninske podpore ali vsaj ne v polni meri, ko bodo presegli starostno mejo. Tako stanje bi bilo treba urediti z zakonom, ki bi določal, da se slovenskim državljanom, ki se za trajno preselijo v Slovenijo iz držav, s katerimi ni podpisana konvencija o socialnem zavarovanju, všteta v delovno dobo, predpisano za pridobitev pokojninske pravice, službena leta, opravljena in priznana v tujini. Službena leta v tujini naj se všteta v delovno dobo samo, kadar je zaradi starosti ali zdravstvenega stanja očitno, da oseba ne bo mogla samo z zavarovanjem v Sloveniji dočakati delovne dobe, predpisane za polno upokožitev. Ta ugodnost naj velja tudi za otroke in vnuke izseljencev, zahtevkov pa naj bo mogoče vložiti po treh letih, odkar se naselijo v Sloveniji. Predvideti je treba tudi, kako naj se dokazuje službena doba v tujini.

Po zakonu o državljanstvu pridobi slovensko državljanstvo otrok, rojen v tujini, katerega eden od staršev je ob rojstvu slovenski državljan, če se po 18. letu do dopolnjenega 23. leta z izjavo opredeli za slovensko državljanstvo ter se potem šteje za državljana od rojstva. Po 23. letu mu je torej mogoče urediti državljanski status v Sloveniji samo z naturalizacijo. Za osebe slovenskega rodu je postopek za naturalizacijo sicer olajšan, vendar je še vedno dosti bolj zamuden kot sama izjava, uspeh pa je negotov, saj je treba o sprejemu v državljanstvo pridobiti mnenje vlade, ki ga sprejme po prostem preudarku. Strogo izvajanje zakona v mnogih primerih ni smiselno. Nekateri izseljenci, zlasti politični, niso prijavljali otrok jugoslovanskim konzularnim predstavništvom, ker so jih imeli za nacionalno in politično tuja, največkrat tudi neprijazna oblastva. Primerno bi bilo, da se z zakonom vsaj začasno dovoli priglasitev v državljanstvo za osebe nad zgornjo starostno mejo 23 let.

V snov, ki naj bi obravnavala razmerje slovenske države z izseljenci, šteje tudi ustavno predvideni posebni status Slovencev brez slovenskega državljanstva. Tistim, ki prebivajo v Sloveniji, je namreč mogoče pridobiti državljanstvo pod lažjimi pogoji, zato skoraj nobenemu od njih ne bo treba ostati brez državljanstva. Za zakon, ki naj bi določal vrsto in obseg posebnih pravic in ugodnosti za Slovence brez državljanstva, so bile že izvršene nekatere priprave in je bil celo izoblikovan zakonski osnutek. Verjetno bo pa težko premostiti težave načelne in praktične narave. Šlo naj bi za priznavanje določenih prednostnih pravic pred drugimi tujci, npr. pri zaposlovanju, štipendiranju, ugodnejših cenah, stalnem bivanju in pridobivanju stvarnih pravic na nepremičninah. Pravice je mogoče navezovati samo na status, ki ima razvidno pravno obstojnost. Tak pa ni status Slovenca brez slovenskega državljanstva. Poleg tega niti ni mogoče določiti objektivnega kriterija za ugotavljanje osebne narodnosti. Zato bo težko uskladiti določila, ki bi upravičencem zagotavljala uživanje pravic in ugodnosti ter hkrati preprečevala zlorabe neupravičenim koristolovcem. Bolj načrtno bi bilo, da država olajša pridobivanje državljanstva. Za rojake, ki si ga ne želijo ali ga ne morejo pridobiti pa naj razvije širokosrčno skrbstvo.

Obravnavanje problematike izseljenstva, ki zadeva vlogo države in zakonsko instrumeta-

lizacijo njenih funkcij, je torej priložnost, da se razkrijejo težnje izseljencev v posameznih zadevah, tudi v takih, ki ne bodo mogle biti obsežene v splošnem zakonu o Slovencih po svetu, ampak bodo predmet posebnih zakonov ali mednarodnih konvencij, kot je poleg prej omenjenega npr. vzajemno priznavanje učnih spričeval in poklicnih diplom. Tuja spričevala se v Sloveniji zlahka nostrificirajo, izseljencem pa bi koristilo, če bi tuje države priznavale po mednarodnem dogovoru veljavnost slovenskih izkazov o usposobljenosti. Tudi to dejavnost države bo treba pobujati.

To naj bodo samo nekatera posebna poglavja za načrtovanje zakonodaje v prid izseljencem. Splošnemu zakonu lastno pa bo vsaj to, da določi smer državnega skrbstva za izseljence, metode dela in javne organe, uredi odnose z zasebnimi organizacijami in ustanovami, ki se v Sloveniji posvečajo izseljenstvu, ter morda prizna poseben status krovnim organizacijam in predstavniškim skupinam v tujini in določi pogoje za to priznanje. S posebno postavko je treba zagotoviti zadostna proračunska sredstva za opravljanje javnih dejavnosti in tudi za vzdrževanje in pomoč zasebnim prizadevnostim doma in v tujini. Vnaprej je treba preprečiti ideološko in strankarsko razločanje in zaposlovanje, spodbujati pa se mora odkrito dogovorno usklajevanje dejavnosti domovine in izseljenstva.

Povedano naj bi bilo prispevek k zasnavljanju splošnega zakona in posebnih zakonskih predpisov, ki bi zadevali izseljensko problematiko. Ker gre za interese velikega dela naroda, ki prebiva v izseljenstvu, posredno pa tudi za interese matice, je treba, da pripravljalna dejanja tečejo ob širokem posvetovanju med domačimi in zunanjimi dejavniki.

Referat dr. Jožeta Bernika, predsednika SSK

Dr. Bernik je bil drugi govornik na okrogli mizi. Dejal je, da pri izseljenski problematiki ne moremo mimo dejstva, da obstajajo tri kategorije Slovencev po svetu (Slovenci brez slovenskega državljanstva, Slovenci s slovenskim državljanstvom in Slovenci z dvojnimi državljanstvom) in da bi v tako majhni državi vsak Slovenec moral biti vključen v slovensko narodno telo. On je mnenja, da okoli 300.000 Slovencev živi raztresenih po svetu, zato je nujno treba govoriti o Slovencih brez slovenskega državljanstva. Slovenci po svetu bi morali biti normalni državljani sicer pa se jih obravnava na različne načine. Mnogi od tistih, ki so poslali svojo peticijo za ureditev svojega državljanstva, niso dobili nobenega odgovora. Na peticije se odgovarja! Koliko Slovencev po svetu ima slovensko državljanstvo, ne vemo. Vprašanje je tudi dvojno državljanstvo. Okoli leta 1995 je bilo po svetu približno 15.000 dvojnih državljanov in 50.000 v Sloveniji. Po zaslugi Judov se je uporaba dvojnega državljanstva v svetu posplošila. To je zelo pomembno vprašanje, ko služimo vojaški rok, prejemamo pokojnino itd.

Dr. Bernik je mnenja, da je nujno treba ustanoviti institut za slovensko izseljenstvo z namenom, da se preuči aktualna vprašanja izseljencev in da se obstoječi institut ukvarja samo z zgodovino izseljencev. Nato je dodal, da se SSK že ukvarja s tem vprašanjem, ampak da ne razpolaga z zadostno informacijo. Zato je nevarnost, da se ne dokopljemo do pravih informacij. Slovenci po svetu bi morali biti subjekt in ne objekt. Ponuditi, dajati bi jim morali pomoč, posebno povratnikom in pri ohranjanju identitete. Treba bi bilo usposobiti konzularne službe, da bi bile zmožne izpostaviti dobre stike s Slovenci po svetu in njihovimi ustanovami. Evropska

komisija za izseljence - takrat je bil navzoč takratni predsednik DZ Jožef Školč - je izdala nekaj resolucij, kako naj bi evropske države skrbele za rojake, ki živijo izven matične države ob prevzemu dvojnega državljanstva. Slovenija nasprotuje dvojnemu državljanstvu in ni podpisala konvencije o dvojnem državljanstvu.

Dr. Bernik je mnenja, da izseljenci nimajo dovolj informacij o možnosti za vrnitev v domovino in da ne obstaja nobena politična akcija za vračanje izseljencev niti konzularna služba za informacije o tej zadevi. Nato je dodal, da večje države bolj skrbijo za svoje izseljence. Italijani so 1978 ustanovili izseljenski odbor, povabijo delegate iz vsega sveta v Italijo. Švicarji imajo švicarsko državljanstvo velike stopnje. S prijavo na konzulatu se jim avtomatično uredi državljanstvo. Tako lahko Švicarji uživajo starostno pokojnino in druge pravice državljanov.

V okviru kongresa bodo še nadaljevali s to tematiko. Nekaj informacij se verjetno lahko dobi tudi na ministrstvu za zunanje zadeve.

Referat Danijela Starmana, predsednika SSK-konference za Republiko Slovenijo

Lep pozdrav vsem, hvala za povabilo. Skušal bom v tem kratkem času, ki mi je dodeljen, povedati nekaj stvari, kot pogled naše konference do te problematike. Moja predhodnika - mednarodna pravnikinja - sta nam orisala svetovni pogled v to problematiko. Jaz bi vam predstavil odnos države do izseljenske problematike našega naroda, ki živi v tujini. Pri tem je treba nujno razlikovati med državo in domovino vseh Slovencev. Če tega ne razlikujemo, lahko zaidemo v hude težave. Moram ugotoviti, da trenutna oblast ni naklonjena tej problematiki, ker zagovarja, da je Slovenija le država državljanov. Vlada se ne želi ukvarjati z narodnostnim problemom. Pred kratkim so predsedniki osmih bližjih držav v Portorožu obravnavali ta vprašanja. Vsem je bilo jasno, da vlada nima nobene vizije glede narodnostnih vprašanj. Zlasti tisti, ki ne vedo, kaj bi z narodom počeli, naj se ne ukvarjajo s politiko. Če se ne bomo ukvarjali z narodnostnim vprašanjem, smo lahko samo še regija v sklopu Evrope. Vsak dan slišimo, da ne vemo, kaj početi z narodom, če bi se obrnili na narod v svojem dobrem in slabem, bi imeli pravi odgovor.

Dr. Bernik je bil zelo skromen v svojem referatu. SSK je uspelo z deklaracijo o narodni spravi, z določitvijo zakona o posebnem statusu Slovencev. Slovenije brez slovenske kulture preprosto ni.

Osnutek o statusu Slovencev brez slovenskega državljanstva (delo Rudija Merlaka, sodelavca dr. Vencija, in gospe Mesojedčeve z MNZ) je SSK skušal še večkrat predstaviti na dnevnem redu v DZ, a brez uspeha. Da bi se vnaprej izognili etničnim in proceduralnim napakam, bi morali določiti posebno razmerje med tujcem in državljanom. Po 11. členu naj bi se določila posebna procedura. Slovenije brez Slovencev po svetu preprosto ni. Slovenija je sestavljena iz raznih biserov s Slovenci doma in po svetu. Treba je izpostaviti gospodarske zveze med vsemi Slovenci. Treba bi bilo ustvariti neki logistični center. SSK skupno z drugimi organizacijami (kot npr. SVS) bi uspelo to narediti. Prepričani smo, da nam bo po vseh popravniških izpitih in padcih uspelo priboriti si neko narodno politiko.

SKD danes želim, da bi jim uspelo na svoji pravi smeri, hkrati obenem pa jih želim pohvaliti

za odločitev, da so omogočili g. Marijanu Schiffrerju poslansko mesto in s tem tudi predsedstvo komisije za Slovence po svetu v DZ.

Predlog za splošni zakon o Slovencih po svetu

Cvetko Falež, Canberra,

predsednik ASK v sklopu SSK

Zgodovina nas je prisilila, da Slovenci natančno ločimo narodnost od državljanstva.

Državljanstvo so nam vedno delili tujci, medtem ko nam je bila narodnost nekaj svetega, nekaj našega, imenujemo jo slovenstvo. Naši predniki so bili menda najprej Veneti, potem Karantanci, morda celo Franki in Samovci v Samovi državi, potem Avstrijci in Ilirci. V poznejših letih smo lahko postali še Jugoslovani, Italijani, Madžari, Nemci, Švicarji, Francozi, Nizozemci, Švedi, Britanci, Američani, Kanadčani, Argentinci in Avstralci. Celo v Koreji smo imeli rojaka in na Japonskem ga imamo, gotovo ima japonsko državljanstvo. Lahko smo državljani vseh dežel sveta, vedno pa smo bili in ostajamo Slovenci. Tudi jaz sem nekoč bil Jugoslovan, toda potem ko sem tiranijo zapustil, sem se želel državljanstvu odpovedati. Nisem ga maral, ker mi ni bilo v čast. Moj advokat je trikrat pisal na jugoslovansko predstavništvo, kako izstopiti iz državljanstva, toda ni dobil odgovora. Kakšna sreča v nesreči! Če bi se mi izstop posrečil, saj sem ga pojmoval kot domovinsko dejanje, bi bil danes brez slovenskega državljanstva. Torej, če bi se odpovedal Slovencem tuji oblasti, bi me lastna domovina zatajila, ne samo takrat, toda zdaj, še danes. Zakaj sem se jugoslovanstvu hotel odpovedati? Obljubljal sem si, da bom sam z vsemi svojimi slovesno postal državljani Slovenije, čim bo nastala slovenska država. Sklepal sem: "Vedno smo bili samo Slovenci, slovenska država nas bo nagradila za našo zvestobo slovenstvu". Kako se človek lahko moti.

Morda ste brali v Slovencu ali Delu opis križeve poti od pisarne do pisarne, od aparatčika do aparatčika, da sem lahko svoje slovensko državljanstvo končno dokazal. Moji štirje otroci, že davno ne otroci, in tudi vnukinja govorijo slovensko, vedno so se priznali za Slovence, družili so se in delovali v Slovenskem društvu in zdaj plešejo pri slovenski folklori, kot boste videli pozneje, pa nimajo dokaza, da so Slovenci. Moja žena, njihova mama, jih je vzgojila slovensko in z njimi govori slovensko. Njena mama pa je iz Istre, a je vedno pela slovenske pesmi. In zdaj žena nima pravice do moževega, to je mojega državljanstva.

Judovska država sprejema svoje z vseh koncev oble. Kolikokrat so se že pomešali z rasami vsega sveta. Da se le priznajo za izvoljeno ljudstvo, jih obljubljeni dežela vesela sprejme. Avstralski domorodci so sprejeti med Aborigine, čim se počutijo del skupnosti in jih ta sprejme, pa tudi če so po polti beli. S tem imajo nekaj ugodnosti, da se jim vsaj malo popravi krivice. Hrvaška sprejme vsakogar, ki se izreče za Hrvata. Mojih potomcev, ki plešejo slovenske plese - če bi hoteli, bi lahko po mami mimogrede postali hrvaški državljani pa Slovenija noče. Za sprejem bi morali živeti v Sloveniji leto dni, pa tudi za to bi potrebovali dovoljenje. Predvsem pa bi izgubili avstralsko državljanstvo, če bi prosili za slovenskega. Čisto preprost postopek pa bi bil, če bi se lahko prijaviли za državljanstvo, ki jim je prirojeno po očetu. A jim Slovenija te možnosti noče dati.

Kako radodarna z državljanstvi je bila naša Slovenija južnim sosedom. Priseljenci iz južnih republik so v Sloveniji delovali kot zasedbena oblast. Državljanstvo so dobili brez znanja

slovenščine in brez dokaza, da bodo lojalni slovenski državljani. Poleg tega so bili vedno privilegirani v službi in pri nakupu stanovanj. Že v komunističnem režimu so imeli vse prednosti, zdaj so še zaščiteni. Ohranili so prirojeno državljanstvo, ki bo v drugem kolenu zahtevalo etnične, manjšinske pravice. Končno zahtevajo še pokojnine v posmeh rojakom, ki so za Slovenijo zastavili lastno življenje. S takim vedenjem ščuvajo Slovence proti lastni domovini. Današnja oblast stori vse za nekdanje Jugoslovane in za tiste Slovence, ki so svojo domovino podcenjevali ter izkazovali lojalnost tuji, jugoslovanski oblasti. Vede se kot režim, ne kot domovina. Tudi za manjšine, ki se navdušujejo za tujo državo, je poskrbljeno kot nikjer na svetu. Borih dva in štiri tisoč ima zagovornike pri mogočnih sosedih, poleg svojih zastopnikov v naši domovini, povrh pa še dvojno volilno pravico. Za svoje rojake pa ta oblast nima razumevanja. Za slovenske rodoljube ni obljubljenih deže.

“Saj ne plačajo davkov”, kričijo za nami. Letos je poslanec slovenske krščanske demokracije, gospod Marijan Schiffrer v državnem zboru zagovarjal za Slovence v diaspori pravico do slovenskega državljanstva. Naše pravice je utemeljeval z argumentom, da plačujemo velik davek s tem, da se nam v tujini izteka naša, slovenska kri. Že 18. avgusta 1992 sem v Slovencu na odgovor neki gospe s kraticami H. O., ki je trdila, da izseljenci ne plačujemo davkov, dejal: Našo članarino, naš davek v krvi smo plačali takrat, ko so nam s silo vzeli svojce, ko so nas na silo ločili od domovine. Še pred nekaj leti je to pomenilo za vedno. Bili smo izgnani iz raja, izgnani iz obljubljenih deže.

Slovenska literatura se veliko ukvarja s potomstvom, izumiranjem in nasledstvom na domačiji. Karl Mauser je znal ganljivo prikazati bol slovenske duše v izumiranju. S ponosom mati in oče opazujeta otroke, ki bodo nekoč nadaljevali njuno poslanstvo. Ko postaneta babica in dedek, se veselita nad zarodom, ki bo postal ugleden in koristen del slovenske družbe. Ste mar že pomislili, s kakšnimi občutki gledata vnuke v tujini, včasih tudi že sina ali hčer, ki ju nočejo, ali ne morejo razumeti slovensko. Lahko bi zapela s pesnikom: “Po sinu ne hčeri spomina ne bo, v tujem jeziku zdaj pesmi pojo.” Tu se izteka kri, krvni davek, ki ga plačujemo tujcem. Nekateri morda nepremišljeno, mnogi pod prisilo, vendar skoraj brez izjeme smo odhajali s prepričanjem, da se vrnemo prav kmalu, najbolj še tisti, ki so bežali pred morečim bratom. Tudi tisti, ki so odhajali zato, ker jim domovina ni dala dostojnega življenja, so se ušteli. Pot nazaj je bila skoraj nemogoča. Celotni tisti, ki so odhajali iz pustolovščine, so kmalu dognali, da življenje ni igrača. Nikdar pa nismo odhajali z namenom, da bi potomce prodali tujcem.

Zakaj smo mnogim postali odvrtni in osovraženi, zakaj so nam nevoščljivi? Morda smo delno krivi sami, ker smo napravili usoden korak v tujino in smo potem hoteli dokazati, da nismo brez vrednosti. Bivši diktator, ki ni vreden imena, je vpil za nami, da smo delomrzneži in potepuhi. Mi pa smo skušali dokazati, da smo pridni in pošteni. Dokazali smo našo pridnost, včasih pa smo celo pretiravali. Naj se nam to ne šteje za greh. Povedati bi morali, da smo odhajali od doma s praznim kovčkom ali culo pod pazduho, z eno obleko in čevlji, ki nam jih je podarila IRO, mednarodna organizacija za begunce, pogosto pa brez primernega poklica in brez znanja jezikov in mnogim je sledila vrsta lačnih ust. Tam nas ni čakalo družinsko premoženje, niti pomoč sorodnikov, kaj šele ugodnosti, ki jih je partijska knjižnica dajala partijcem. Bilo ni ne žlice ne lonca ne postelje niti domovine, ki bi z nami sočustvovala. Res je, da je nekaterim s trdim delom uspelo, zato pa je bilo potrebno napeti mišice in možgane, pa tudi brez sreče ni šlo. Mnogi je niso imeli in tujina ni prizanašala. Kot splošno znano, se je v tujini delalo veliko bolj

trdo kot v domovini. Tujina, posebno Avstralija nam je dala mnogo več, kot nam je takrat dala domovina, napačno pa je misliti, da se valjamo v denarju.

Slovenec moramo povedati, da smo bogati v mnogih pogledih, da pa nimamo milijonov, kot mnogi napačno mislijo in so nam celo nevoščljivi. Ker smo odšli v tujino iz takšnega ali drugačnega razloga, predvsem pa zato, ker nam domovina ni mogla ali ni hotela dati kruha, smo si morali v tujini ustvariti življenje. Država, ki nam je dala delo, je zahtevala tudi davke. Z očitkom, da ne plačujemo davkov, bi lahko mislili, da smo bili plačila oproščeni. Da ne plačujemo davkov Sloveniji, se morda zdi res, toda ali je res tako? Kot nam danes časopisi ponujajo potovanje v Slovenijo, so nam pred leti ponujali pošiljke paketov za svojce. Paket po 5 funtov, po 10, po 20 in več, z moko, sladkorjem, rižem in rozinami. Koliko težko prisluženi in krvavo rabljeni funtov je šlo k sorodnikom, ker smo vedeli, da živijo v pomanjkanju. Takrat se je marsikateri rojak veselil, ker je imel strica ali teto v Ameriki ali pa tudi v Avstraliji. Koliko paketov in pošiljk denarja je šlo v domovino, takrat ko smo sami šele začeli ustvarjati družine in graditi domove, ko bi sami najbolj potrebovali pomoč. To je bil naprej plačan davek Sloveniji.

Slovinci, vsaj privilegirani Slovenci v domovini so se podajali na dopuste po eksotičnih, turističnih oazah. Mi smo se odpovedali dopustom v tujini, da smo lahko obiskali svojce v domovini. Koliko pa je bilo takih, ki domov sploh niso smeli. Kako krivičen davek je bil to zanje? Ker so se postavili proti režimu, ki je v vsej zlobi pokazal svojo krutost, so bili zato kaznovani in odrezani od svojcev in lastnega rodu. Pa tudi če so nekateri smeli domov, jih je takšno potovanje stalo na tisoče dolarjev, ki bi jih bolje uporabili v prid družini ali v konkurenci s tekmeči v svoji stroki. Obisk domovine je pogosto pomenil ponovni začetek na dnu lestvice, ko je tekmeč bil že daleč pred nami. Mar to ni bil zopet davek, ki ga rojaki doma niso poznali?

Slovenijo smo podpirali, mnogokrat tudi proti lastni volji, posebno ker je režim delil dobrote po svoji meri. Nabirke za žrtve potresov in povodnji, za aparate v otroški bolnišnici, za klinični center, za popraviljanje in grajenje cerkva, za Demos in obrambo Slovenije. Predvsem pa nismo bili skopi z navdušenjem in darovi, ko se je osvobajala Slovenija. Bili smo na cestah, pred ambasadami in v parlamentu, pri novinarjih in politikih. Slovenija mora biti priznana, to je naša, naša dežela. Čeprav so nas mnogi zmerjali z izdajalci in odpadniki, smo bili zvesti domovini, kadar nas je najbolj potrebovala.

Koliko energije, časa in denarja smo žrtvovali tudi za medsebojne politične spore. Da, eni za režim, drugi proti, vedno pa v popolnem prepričanju, da gre za ugled in dobro domovine ter slovenstva. Žalostno, toda res je, da je ta ista domovina izrabljala naša domovinska čustva. Ščuvala je ene proti drugim, razdvajala, da je lahko vladala. Prav težak davek pa so plačevali tisti, ki niso hoteli nasesti lažni propagandi in sprejeti ponujene roke. Kritika, izolacija in prepoved obiska domovine, je bila njihova kazen, resnično velik davek.

Kdor nima domotožja, bo težko razumel praznino, ki jo skušamo zapolniti v tujini. Ohranjanje slovenske kulture, ustanavljanje društev, grajenje domov in cerkva, izdajanje časopisov in knjig, vzdrževanje slovenskih šol in lektorata, radio programov, zborov in folklornih skupin so naš dar slovenstvu. Poleg vsakdanjih obveznosti v družbi, kjer živimo je to velik prispevek. Vse to so bile dodatne "žrtve", ki smo jih navedli iz ljubezni do slovenstva. Nekateri so v vsej zagnanosti zanemarjali družine, ali pa so celo zamudili življenjsko priložnost za lasten napredek. Veliko ur in na milijone dolarjev je vloženi v te naše ustanove in kulturne prireditve, ki smo jih prirejali za našo Slovenijo v tujini. Te žrtve so bile naše, država, kjer smo, jih ni finan-

cirala niti spodbujala. S kakšnimi davki bi se dali primerjati ti izdatki? Naročnina za slovenske časopise je znatno večja kot v domovini. Nakup knjig, kjer ni slovenskih knjižnic, je izdatek, ki ga ima rodoljub rad za slovenstvo.

Slovenstvo pa je pojem, ki se ne da prevesti, je beseda, ki je drugi narodi ne poznajo. Slovenstva si nismo izbrali sami, ampak nam je bilo prirojeno. Rodili smo se Slovenci, "kot je mati djala". Verjetno se ga posebej in izredno zavedamo prav mi v tujini. Morda bi današnji rod uspešnih, pragmatičnih politikov morali nasilno izgnati v tujino, da bi se v okoliščinah, kakršne smo imeli mi, naučili slovenstva. Prepustijo naj vodstvo domovine tistim, ki slovenstva niso iztrgali iz srca za cekine porabniške družbe.

Res je tudi, da v diaspori nismo vsi enako delali za slovenstvo. Ravno zato, ker eni niso storili nič, so bile žrtve drugih tem večje. Res pa je tudi, da so bili nekateri do skrajnosti brezvestni. Ni strahu, da bodo takšni drveli v Slovenijo po nezasluzeno plačilo. Ker so nas pri našem delu le slabo poznali, o naših žrtvah ne vedo. Prepričani smo lahko, da je tudi nekaj takih, ki so pozabili, ali pa morda niso nikdar vedeli, kaj je slovenstvo.

Slovenstvo se da gojiti, a ne brez slovenskega jezika. Šolanje in ohranjanje slovenščine mladini je tako težka naloga, da si je človek brez tega izkustva niti predstavljati ne more. Menda so imeli naši rojaki v Argentini lažje izkušnje, gotovo pa so dosegli izvrsten uspeh. V anglosaškem in nemškem svetu, kjer se naš preprosti človek počuti manjvrednega, je potomcem skoraj nemogoče ohraniti slovenščino. V latinskem svetu, kjer so bili Slovenci skoraj razred zase, dokaj organizirani, predvsem pa nadpovprečno izobraženi, z globoko predanostjo slovenstvu, se je ustvaril argentinski čudež. Argentinski čudež je poleg gojenja slovenske kulture tudi ohranitev slovenske zavesti in jezika naši mladini. Kdaj bo plačan davek Slovincem v Argentini za te žrtve? Če je Slovenija nekaj dala za Avstralijo in Evropo, je uspeh klavrn. Nekaj slovenskih ansamblov in plošč, obisk Matice in kranjske klobase niso ohranili slovenskega jezika naši mladini.

Najmanjša pravica za slovenske izseljence mora postati poučevanje slovenščine pri naših potomcih, zagotovljeno z zakonom. Mirko Javornik v svojem spisu Zanimivost in lepota slovenščine, objavljenem v Mohorjevem koledarju leta 1988 v Celovcu, piše o ohranjanju slovenske dediščine (skrajšano):

"Jedro te dediščine... je naš svojski duhovni in umski svet, svet notranje, neminljive naše dragocenosti in lepote, ... ki smo ga oblikovali skoraj poldrugo tisočletje svojega trdega obstanka v srednji Evropi.

Tej posebni duhovni ter iz nje rastoči netvarni in tvarni omiki, ... dajemo edino mogoči in odgovarjajoči izraz ... z njo v koraku se razvijajočim lastnim jezikom. Neločljiv sklop obojega je tisto, čemur pravimo slovenstvo. Slovenstvo nas dela narod ...

Prizadevanje za ohranjanje slovenske dediščine, se pravi, za nadaljevanje slovenstva, ne more izpolniti svojega plemenitega in potrebnega namena brez ohranjanja, učenja in znanja našega jezika ..."

Prizadevanje za ohranjanje dediščine, nadaljevanje slovenstva, ne more izpolniti namena brez ohranjanja, učenja in znanja našega jezika. Kako globoke in preudarne besede. Ponoviti bi jih morali še in še. Pomenijo pa: Brez slovenščine ni slovenstva. Koliko naših potomcev se bo še zanimalo za Slovenijo, če ne bodo znali jezika?

Slovenski narod pa postaja narod starcev. Podatki o rojstvih so porazni. Slovenski narod

izumira, vrzel pa polnijo s tujim naraščanjem. Koliko ugodnosti nam ponuja slovenska vlada, da potomci Slovencev ne bi izumirali v tujini. Nas je že kdo povabil, naj se vrnemo domov, saj bi z nami gotovo prišla tudi kakšna mlada družina. Pokojni stric mi je dejal: "V dobi mojih študij nas je bilo dva milijona, sosedje so se podvojili in potrojili, mi pa smo še vedno na istem." Z lažmi so komunisti leta '45 zvalili na stotine rojakov v Slovenijo, zdaj pa vlada tega ne dela ne z lažmi ne z resnico. Zakaj se izseljenci ne vračajo domov, smo dovolj jasno slišali lani, prav na tem mestu. Politiki pa nič, kot da sledijo najbolj vzornim načelom. Kot povsod tudi domovini vladajo politiki, narod pa ima takšne politike, kot jih zasluži. Gorje narodu, ki jih noče razkrinkati.

Kdor razume naše žrtve, bi lahko brez težav sestavil zakon za Slovence po svetu. Ivan Cankar je vsaj delno doumel, kako se zgaranemu rojaku izteka kri v tujini in se vrača domov umret. Zaman je govoriti politiku o izgubljeni domovini, če nima slovenstva v srcu. Težko je zaupati politiku, ki ima na jeziku blaginjo človeštva, pa se ne zmeni za lasten rod, ki izumira v tujini.

Politiki naj si za zgled vzamejo Izrael, ki že leta sprejema Jude z vsega sveta, ali pa naj pogledajo vsaj čez mejo, na Hrvaško. Hrvaška vabi svoje izseljence domov in jim ponuja zavidljive ugodnosti. Ustanovila je novo ministrstvo za priseljence. Hvratom iz Južne Amerike je na razpolago brezplačna letalska karta. Tistim ki se vrnejo dajejo hišo in zemljo v last po desetih letih posesti in jim urejajo socialno oskrbo. Tri leta po vrnitvi v domovino lahko brez carine uvozijo, kar želijo in od koder hočejo. Sami Hrvatje so mnenja, da jim Hrvaška ponuja preveč. Pokazana dobra volja države do izseljencev pa mora obroditi dober sad. Je Slovenija ponudila izseljencem eno samo ugodnost? Jaz žal ne vem zanjo. So pa tudi druge stvari, ki bi jih Slovenija morala urediti.

- Učenje slovenskega jezika, mora biti zagotovljeno v ustavi vsakemu Slovincu, le tako bo rešenih vsaj nekaj potomcev v tujini.

- Vsakemu Slovincu prirojena pravica do slovenskega državljanstva mora biti neodtujljiva, tudi po enem slovenskem staršu. Slovensko državljanstvo pa je lahko tudi zaslužena nagrada za lojalnost slovenstvu, če niso izpolnili vse pogoje.

- Vsakemu slovenskemu državljanu v diaspori mora biti dana praktična, ne le simbolična pravica pri volitvah. Ta pravica ni zahteva za odločanje v slovenski politiki, ampak je želja ustvariti vzdušje pravičnosti do izseljencev. Nekateri poslanci so brez čuta za slovenstvo in ne znajo biti pravični do lastnega naroda, zato jih želimo potrditi ali zavrniti tudi mi.

- Bolj pravično pa bi bilo, da bi imeli v državnem zboru predstavnike Slovencev iz tujine in zamejstva, da bi obveščali matični narod o svojih potrebah. Italijanski in madžarski poslanec sta vzor nadpravice. Ker so izseljenci v dokaj večjem številu, kot je število manjšin, jim pripadajo poslanci na isto število volilnih upravičencev kot Slovencev v domovini. Slovenci v Združenih državah Amerike in v Nemčiji nikdar ne bodo imeli zastopstva, ker ti dve državi ne priznata dvojnega državljanstva, zato je Slovencev v tujini mnogo več, kot je lahko slovenskih državljanov in njihovih predstavnikov.

V zadnjih letih nas je v Avstraliji preplavila popolna otopelost do slovenstva in Slovenije. Ne razumemo je in nihče je ne zna razložiti, čeprav je ostarelost prispevala svoje. Iz zagnanega slovenstva smo prešli v odpor in čakamo domovino, naj napravi svoje. Nekateri mislijo, da naj

bi denar rešil vsako zagato. Je to res, da smo postali popolni materialisti? Morda, bolj verjetno pa je dejstvo, da nas domovina ni sprejela, kot smo pričakovali. Naprej je čislala svoje politične privržence, ne da bi poravnala dolg svojim rodoljubom. Tisti, ki so vedno uživali politične pravice, so umolknili in tisti, ki so bili vedno zapostavljeni, niso sprejeli niti pohvale. Morda ravnodušnost zaradi tega?

Slovenstvo neomajnim rodoljubom ni postalo svetinja, potem ko je nastala država Slovenija, ampak so ga imeli v srcu, ko so v domovini vladali še tujci izza Karpatov in z Balkana. Želimo si pravico, ki nam gre po rojstvu in zahtevamo zadoščenje za izgubo vsega, kar nam ponuja slovenstvo. Zato ker smo odšli v tujino, slovenstva nismo izgubili, ampak ga poglobili.

Referat Zvoneta Podvinskega, *ravnatelja Slovenske katoliške misije na Švedskem*

Ob tej priložnosti bi rad predstavil nekaj točk za razmišljanje in določene probleme, s katerimi se srečujejo naši ljudje na Švedskem.

1. Naši ljudje sprašujejo, zakaj še ni sklenjen **socialni pakt med Slovenijo in Švedsko**, saj imajo zaradi tega mnoge težave. V zvezi s tem jih zanima, kdaj bo do tega prišlo in kaj je na tem področju storila slovenska država ter slovenska ambasada v Stockholmu.

2. **Problemi ob vračanju naših ljudi** v Slovenijo: Oseba, ki ima slovensko državljanstvo, kupila si je stanovanje v Sloveniji, na dokumente čaka že dobro leto in pol, a žal iz tega ni nič. Ko sprašuje ambasado v Stockholmu, dobi odgovor, da naj vpraša glede ureditve dokumentov oziroma selitve pristojne v Ljubljani, a tudi tam dobi negativen odgovor. Ta oseba sprašuje, zakaj gredo vse te stvari tako počasi in ali so naši ljudje res dobrodošli pri vračanju v domovino. Ali niso še vse preveč navzoče stare komunistične sile na vseh položajih in ali niso prav komunisti krivi, da naši ljudje niso dobrodošli v svoji domovini? Kako to, da so v prejšnjih letih toliki neslovinci dobili slovensko državljanstvo, naši ljudje pa ga ne morejo dobiti? Ker bi se čedarje več ljudi rado vrnilo iz Švedske v Slovenijo, kaj narediti, na koga se obrniti, da se bodo stvari reševale čim hitreje in po čimbolj preporosti poti?

3. Aktualno za naše ljudi na Švedskem je tudi **dvojno državljanstvo**, ob katerem pa nastanejo problemi. Želeli bi imeti poleg švedskega potnega lista tudi slovenskega, saj še vedno nimajo zaupanja v t. i. komunistično vlado in predsednika. Sami ugotavljajo, da se žal ni veliko spremenilo od osamosvojitve Slovenije, za katero so žrtvovali toliko časa in denarja, ko so demonstrirali za priznanje Slovenije. Imeli bi tudi volilno pravico in tako izpolnili svojo državljanjsko dolžnost, do katere imajo vendarle pravico.

4. Naši ljudje sprašujejo, **zakaj nimamo z vsakega kontinenta svojega poslanca v parlamentu**, kot imajo to drugi narodi, npr. Hrvatje?

5. **Slovenski duhovnik**, ki dela med našimi izseljenci, je sočasno **delavec za Slovenijo in slovenstvo**. Zakaj ne bi dobila Misija in on sam kakšno pomoč slovenske države za opravljanje tega tako pomembnega dela ter poslanstva, ko gre tudi za povezovanje ljudi, za posredovanje materine besede?

6. **Naša luč**, slovenski mesečnik, ki ga izdajamo slovenski izseljenski duhovniki, ki delujemo v Evropi, je zelo pomemben tisk, ki pomaga pri spoznavanju in ohranjanju identitete slovenskega katolištva in identitete slovenstva. Kako dolgo ga bo še mogel finančno podpirati državni proračun in institucije, ki so odgovorne za slovenstvo? Kdaj bo prenehal strah, da te dotacije ne bodo odpravili in da je zavarovana v interesu države ter njenih institucij, ki so odgovorne za Slovence po svetu?

7. Odgovorni pri Rafaelovi družbi pravijo, da živi vseh Slovenk in Slovencev po svetu vsaj 360.000. **Kdo ve, koliko naših ljudi sploh živi zunaj matične domovine?** Pravijo, da jih samo v ZDA živi 126.000. Koliko jih živi samo v Južni Ameriki pa v Avstraliji, kakor tudi v Evropi? Zakaj nima država pregleda čez vse naše rojake, da bi jih s pomočjo njihovih podatkov tudi slovenski izseljenski duhovniki dosegli s svojim t. i. Pismom meseca, jih nagovorili, obvestili, kaj se dogaja v določeni misiji, kakor tudi doma ter jih tako še bolj med seboj povezali?

8. **Naši privatniki**, ki živijo zunaj Slovenije in so tudi na Švedskem zelo uspešni, bi radi vložili svoj kapital tudi v Slovenijo, toda kaj, ko niso pravno zaščiteni, ko ni pravega sodstva in zakonodaje, saj jih vsakdo lahko okrog prinese. In ker imajo nekateri še takšno izkustvo ter so ga ob vrnitvi v tujino posredovali tudi drugim, **nimajo nobenega zaupanja v slovensko državo**. Zaradi nepoštenih politikov (ki kradejo kot srake) so mnogi ljudje "na cesti" oziroma "brez kruha", s tem pa je ogrožen tudi obstoj slovenske družine, oziroma naroda samega.

9. Še vedno se čuti **med našimi ljudmi razdeljenost**, ki jo je v veliki meri zakrivil stari komunistični režim in z njegovo pomočjo tudi Slovenska izseljenska matica. Ko imamo prvič zares svojo državo, se mnogi sprašujejo, zakaj še vedno ta razdeljenost oziroma kaj narediti, da je ne bo več. Zakaj državne institucije ne naredijo kaj več tudi na tem področju in zakaj ne naredijo več, da bi se vsi Slovenci in Slovenke bolj povezali, ko jim tujina -njihova mačeha- reže čedalje bolj grenak kruh in je njihovo življenje "na stara leta" vedno težje.

10. Naslednje vprašanje je, zakaj se **država norčuje iz naših ljudi**, posebej **ob volitvah** (mišljene lanske parlamentarne volitve). Zakaj je vse tako komplicirano? Zakaj se krade tako dragoceni čas? Zakaj navsezadnje toliki stroški, potem pa zelo slab učinek in udeležba naših ljudi na volitvah? Zakaj je treba potrjevati stvari, ko pa na zahtevek nekoga, da bo volil, lahko pride pošta iz njegove občine le na njegov naslov na Švedskem? Ob tem naj predstavim primer nekoga, ki ima špansko državljanstvo in biva v Belgiji. Daleč naprej, ko je bil čas za volitve, je dobil vse potrebno za volitve z vsemi razlagami in navodili na svoj naslov v Belgijo. In ko je bil čas za volitve, je opravil svojo državljansko dolžnost, ter vse potrebno poslal na določen naslov v Španijo. Kakšno spoštovanje človekovih pravic in kakšna pozornost do nekoga, ki sploh ni Španec po rodu, saj ima le špansko državljanstvo!

11. V naslednji točki naj bo predstavljen **problem** okrog **slovenskega jezika in poučevanja** tega na Švedskem. Zakaj ni enotnega programa za Slovence, ki živijo po svetu? Zakaj ni potrebnih učbenikov, ki bi učiteljem in učencem pomagali, da bi se naučili maternega jezika, kakor je potrebno? Poleg tega je treba reči, da so tudi švedski partnerji naših ljudi zainteresirani za učenje slovenskega jezika. V zvezi s tem se postavlja vprašanje, kdaj bo končno natiskan švedsko-slovenski slovar, ki je že tako dolgo obljubljan. Poleg tega bi bilo treba napisati v skrajšani obliki slovensko-švedsko in švedsko-slovensko slovnico, ki bi pomagala tako našim ljudem, kakor tudi Švedom, ki želijo bolje spoznati slovenski jezik. Postavlja se

vprašanje, ali so naši ljudje res tako malo vredni, nepomembni, da se jim ne da tistega, do česar imajo osnovne človečanske pravice in kar je vendar zelo potrebno tudi za ohranjanje identitete slovenstva na Švedskem. Kdaj bodo torej natiskani potrebni učbeniki za otroke in mladino ter za vse tiste, ki želijo spoznati slovenski jezik, da bi bolje razumeli svoje slovenske zakonske partnerje?

12. Naši mladi študentje in študentke sprašujejo glede poglobljanja znanja slovenskega jezika na Filozofski fakulteti v Sloveniji. V zvezi s tem se jim pojavlja **vprašanje štipendiranja**. Poleg tega želijo študirati doma na različnih drugih fakultetah, zato sprašujejo, kam naj se obrnejo glede štipendije.

13. Mladi, ki želijo nadaljevati študij na eni izmed fakultet v Sloveniji, sprašujejo, zakaj jim **znižujejo točke** njihovega **srednješolskega študija na Švedskem**, če pa drugod, kamor gredo, glede tega nimajo problemov.

14. Povsod po svetu morejo tudi majhni narodi gledati prek satelitskega prenosa program iz svoje matične domovine. Ob tem se postavlja našim ljudem vprašanje, **kdaj bo slovenska RTV začela oddajati prek satelita**. Zakaj takšno zavlačevanje? Zakaj omalovaževanje naših Slovencev, ki živijo v svetu, saj jih je skoraj pol milijona, ki so na takšen ali drugačen način morali v svet? In ali ni tudi takšna povezava s Slovenijo in za Slovenijo potrebna in dobrodošla, ne samo za ohranjanje identitete slovenstva, ampak tudi za predstavitev Slovenije, njenih naravnih lepote in znamenitosti ter čudovitih kulturnih in verskih pomnikov svetu, ki našo domovino zelo slabo pozna?

15. **Slovenci s t. i. tujim državljanstvom** sprašujejo, kdaj bo prišel čas, ko bodo tudi oni smeli **kupiti stanovanje**, morda tudi zraven kakšen košček zemlje, da se bodo mogli preseliti v svojo pravo domovino, ko bodo v penziji. Kdaj bodo te stvari pravno in zakonsko urejene. Glede t.i. tujega državljanstva je treba pripomniti, da se oni niso nikoli odrekli slovenskemu, ampak le jugoslovanskemu državljanstvu, ker jih je bilo sram, da so jih tako obravnavali.

16. **Slovenski izgnanci v času II. svetovne vojne**, ki so bili pregnani v Nemčijo, sprašujejo, zakaj nimajo pravice do vojne odškodnine, ker imajo danes zaradi okoliščin, t. i. tuje (švedsko) državljanstvo. Nekdo pripoveduje, kako je bil kot štiriletni otrok skupaj s starši pregnan v Nemčijo. Vsaj dobra tri leta je kot otrok preživel v pregnanstvu in po lagerjih. Ker ima švedsko državljanstvo, so mu doma na občini pred nosom zaprli vrata, z izgovorom, da ni slovenski državljan. Ta človek pripoveduje, kakšne težave je imel v svojem življenju in da je zelo razočaran nad vedenjem pristojnih v svoji občini, ki se z njim o teh stvareh sploh niso hoteli pogovarjati, in vendar ima do njih pravico in je kot otrok zaradi pregnanstva ter tudi kasneje veliko trpel. Ta človek sprašuje, kje so institucije v Sloveniji (naslov le-teh), ki morejo pomagati takim ljudem, ali s podobnimi problemi. Ljudje žal nimajo stalnega stika z domovino in velikokrat ne vedo, kam se obrniti z zgočo zadevo.

Tu so v nekaterih točkah predstavljeni problemi in gledanja naših ljudi na Švedskem. Morda bo tudi to pripomoglo k pripravi splošnega zakona za Slovence po svetu ter o razumevanju njihovi pravic in dolžnosti.

Naj se v imenu vseh Slovenk in Slovencev, ki živijo na Švedskem, zahvalim ID Slovenija v svetu, ki je do zdaj že trikrat finančno pomagalo pri uresničitvi t. i. Srečanja vseh Slovencev za binkošti v Vadsteni, še posebej glede prihoda gostov iz Slovenije za to priložnost. Seveda gre ta

zahvala tudi uradu za Slovence po svetu in ministrstvu za kulturo, ki namenja del državnega proračuna tudi za Slovence po svetu.

Lep pozdrav vsem, ki pridno delate za Slovence po svetu. Bog vas vse blagoslovi!

Referat mag. Vinka Vodopivca,
tajnika Združenja za demokratizacijo javnih glasil in koordinatorja
Civilne družbe za demokracijo in pravno državo

Spoštovani gospod predsednik Boštjan Kocmur, gospe in gospodje, predragi Slovenci, prav prisrčno pozdravljeni!

Govoril bom o civilni družbi, kar ni v nasprotju z današnjim posvetom o pravicah Slovencev brez slovenskega državljanstva, saj smo tukaj zbrani predstavniki civilne družbe, ki si vsestransko prizadevamo za razcvet slovenskega naroda. Načel bom vprašanja, ki v temelju zagotavljajo ravno pravice Slovencev, ne samo izseljencev in zamejcev, ampak vseh državljanov. Civilna družba izraža vsestranske interese in jih prek svojih predstavnikov sporoča vsakokratni oblasti. Države z ravzito demokracijo spodbujajo delovanje civilne družbe, ne zato da bi si jo podredile, kot to dela naš režim, ampak jo spodbujajo zato, ker lahko pravočasno zaznajo družbene probleme ter jih ustrezno in hitro rešujejo. Iskreno se veselim, ker je na današnji okrogli mizi predstavnik Slovencev na Švedskem sočasno tudi predstavnik Katoliške cerkve, kot največje organizacije civilne družbe v Sloveniji s prek 500.000 opredeljenimi člani in prek 1.500.000 svetovnonazorsko, vrednostno ali tradicionalno orientiranimi somišljeniki. Na uvodnem delu današnjega srečanja nas je slovenski metropolit dr. Franc Rode v nagovoru med sveto mašo opomnil, da se moramo vprašati, kaj lahko Slovenci doma, v zamejstvu in po svetu naredimo za matično državo Slovenijo, kaj zmoremo storiti za njeno demokratično preobrazbo in za njen demografski, verski, umski, kulturni in narodni razvoj.

Civilna družba zajema vso širino družbenega dogajanja od pevskih in športnih društev do gibanj za vrednostno obnovo naroda, za vzpostavljanje demokratičnega sistema, za pravično državo, ki spoštuje posameznika in človekove pravice ter za družbeno priznanje tradicionalnih krščanskih vrednot. Civilna družba za demokracijo in pravno državo skrbi za razvoj narodotvornosti in državotvornosti Slovencev kot ponosnih in zgodovinsko odgovornih predstavnikov pradavnega in na naših tleh prvotnega in domačinskega evropskega naroda. Poudarjam, da smo posamezniki suvereni nosilci oblasti, ki jo lahko izvršujemo neposredno ali prek državnih organov, izvoljena oblast pa vedno predstavlja le pooblaščenca, ki jih ljudstvo kadarkoli lahko odpokliče ali zamenja. Danec Sören Kierkegaard, "nordijski Pascal in oče eksistencializma", eden najprodornejših religioznih mislecev preteklega stoletja, posameznemu odgovornemu človeku pravi "posamičnik" in s tem poudarja njegovo osebo, zgodovinsko in družbeno odgovornost. Tankovestna morala vsakega posameznika je predpogoj za odgovornost njegovih dejanj. Ob naši osebni odgovornosti se moramo zavedati tudi sedanje režimske blokade javnih glasil in naše zavezanosti za popolno in objektivno obveščanje. Demokrati moramo stalno in prizadevno premikati sedanjo blokado in si prizadevati za dobrobit naroda in države ter za zgodovinsko odgovorno, narodotvorno in državljansko vzgojo vseh Slovencev in Slovenk.

Dejstvo je, da imamo režim, ki je na oblasti kljub "sestopu z oblasti" in kljub "tranziciji".

Namesto, da bi bili na prehodu v demokracijo, smo v vračanju iz komunizma v anarhokomunizem, ki je še bistveno slabši, saj je združil totalitarno oblast s kapitalističnim vabništvom in ekonomsko odvisnostjo in prisilo. Normalizacija razmer je ob sedanjem režimu možna le z demokratično zamenjavo oblasti na poštenih parlamentarnih volitvah. Zamenjava režima z demokratično oblastjo in normalizacija razmer v Sloveniji bo samodejno rešila tudi vse državno pogojene probleme Slovencev v zamejstvu in po svetu. Ustvariti moramo trden demokratični blok, ki ga omogoča samo večinski volilni sistem, ki je bil nedvoumno izglasovan na referendumu dne 8. 11. 1996. Zanj je glasovalo 259.687 volilcev, proti jih je bilo 139 384, medtem ko proporcionalni in kombinirani volilni sistem nista dobila večinske podpore volilcev. Večinski sistem zahteva razčiščenje političnega prostora in onemogoča povolilni prestop izvoljenih poslancev. Zahteva predvolilne koalicije in s tem onemogoča tudi povolilne prevare z nenačelnimi povezavami posameznih pomladnih strank s komunističnim režimom. Večinski volilni sistem tudi realno omogoča takojšen odpoklic poslanca, ki v pomembni stvari glasuje proti predvolilnemu koalicijskemu sporazumu. Dosedanje paktiranje pomladnih strank z anarhokomunističnim režimom je bilo pogubno za našo demokracijo, saj v vseh pogledih nazadujemo. Javno in ostro moramo obsoditi vsako kolaboracijo s sedanjim režimom, saj je razvoj države Slovenije pogojen z zamenjavo sedanjega režima, kar je možno le s skupnim prizadevanjem.

Omeniti moramo sistematično kršenje človekovih pravic, ki ni omejeno le na posamezne primere, ampak zajema velike skupine državljanov ali celotno prebivalstvo. Onemogočanje državljanstva večstotisočim Slovencev po svetu in v zamejstvu ter preprečevanje aktivne volilne pravice slovenskim državljanom po svetu, sta značilni kršitvi temeljnih državljanskih pravic že do zdaj zapostavljenim Slovincem.

Oviranje vračanja državno pokradenega premoženja in sprememba zakona o denacionalizaciji, ki je v parlamentarni proceduri sta v temelju nasprotna človekovi pravici do lastnine. Lastninjenje, ki je veliko družbenega premoženja odplavilo v tujino in v zasebne žepe, preostanek pa razvrednotilo do desetinske cene, ki pa je preišljeno dostopna le režimskim podanikom. Ti z neodplačljivimi krediti ali opranim družbenim denarjem kupujejo gospodarske in druge dobrine in s tem materialno siromašijo vse druge državljanke. Tako lastninjenje omogoča razpodajo družbenega premoženja nesposobnim dosedanjim oblastnikom ter posledično povzroča izjemno stopnjo nezaposlenosti in to kljub prekomernemu upokojevanju delavcev kot viškov delovne sile. Imamo še vedno usmerjeno in nazorsko enoumno, "znanstveno protiversko" izobraževanje z učnimi vsebinami večine neresnic sedanjega režima, kar je kratenje pravic staršev in otrok do pluralne šole. Sedanja šolska reforma omogoča uspešno šolanje in pošolsko uveljavljanje le nasledstveno režimski eliti. Uvajana devetletka vkaluplja vse otroke po enakem kopitu, saj zgolj notranja diferenciacija v zadnjem triletju osnovne šole ne zadošča za uspešno gimnazijsko delo. To je v nasprotju s svetovnimi izkušnjami o nujni zgodnji selekciji, ki skrbi predvsem za umsko nadarjene otroke in jih v štiriletni nižji poklicni, strokovni ali realni gimnaziji usposablja za umski razcvet. Dobra prihodnost med navedenimi šolami bi rešila marsikatero napačno odločitev in bi prav vsakemu učencu ponudila prav njemu prilagojeno osnovno izobraževanje. Država bi morala materialno podpirati učenje slovenščine v vseh središčih slovenstva po svetu, ki zmorejo vsaj 10 učencev v dvorazrednici. Najtežje kršenje človekovih pravic pa predstavlja prav gotovo državno odrekanje pravic žrtvam komunističnega nasilja, na vseh straneh v državljanski vojni za državno izdajo mrliških listov in dostojen državni pokop več kot petnajsttisoč

Slovencev in več kot stotisoč pripadnikov drugih narodov na naših tleh. Oblastni režim odveka tudi državno ureditev grobišč v civilizacijskem, kulturnem in versko posvečenem okolju.

Sistematično kršenje človekovih pravic in oblastno kršenje pravosodnega sistema, neupoštevanje ustavnih norm ter popolno razsulo pravosodnega sistema, ki deluje le še po prioriternih seznamih vladajočega režima, so temeljne ugotovitve, zaradi katerih je ameriški predsednik Clinton izločil Slovenijo iz Nata. Enako kot za Nato nismo pripravljeni za Evropsko zvezo, saj zlasti na gospodarskem področju tehnološko zaostajamo tako, da bi bili lahek plen gospodarskih družb razvitih držav. Ne izpolnjujemo niti enega od temeljnih pogojev in dogovorov, ki si jih je postavila EZ, zato je brezglavo udinjanje s podpisom "španskega sporazuma" v prilogi XIII Pridružitvenega sporazuma med Državo Slovenijo in EZ, neutemeljeno ter naravno in državno škodljivo. Navedena priloga v drugem odstavku določa: "Da od začetka veljavnosti Sporazuma o pridružitvi, ob pogoju vzajemnosti, zagotovi pravico do nakupa nepremičnin državljanom držav članic Evropske unije, ki so imeli tri leta stalno bivališče na sedanjem ozemlju Republike Slovenije". Iz zapisanega sledi, da potrdila o stalnem bivališču lahko izdajajo tudi tuje države, v tem primeru zlasti Italija, Nemčija in Avstrija. Pridružitveni sporazum je mednarodna pogodba, ki si jo obe pogodbeni strani razlagata po svoje in sicer v svojo korist. Glede na italijanski diktat je razumno pričakovati ekstremno tolmačenje določb sporazuma. Določba je tako domišljeno ohlapna, da omogoča izdajo potrdila celo za tri dni stalnega bivanja, če so le ti trije dnevi v različnih letih, ki niti niso nujno zaporedna. Tako določilo v celoti ustreza obdobju italijanske in nemške okupacije med drugo svetovno vojno. Umestno je upoštevati možnost, da bodo tuje države izdajale potrdila brez navedbe dejanske dobe stalnega bivanja. Ker taka potrdila v celoti ustrezajo določilom sporazuma, je njihovo preverjanje možno le z mednarodnimi spori, ki jih spremljajo težki ali celo nerešljivi diplomatski zapleti.

To II. določilo priloge XIII ne vsebuje "nediskriminatorne osnove". Vsebinsko je predlog "španskega ali točneje rimskega diktata", da država Slovenija "zagotavlja" nakupe nepremičnin in zemljišč tujcem, v resnici diskriminacijski predvsem do lastnih državljanov. Ti morajo imeti status kmeta, tujcem in okupatorjem pa mora država neomejeno "zagotoviti" nakup kakršnekoli nepremičnine. Diskriminacijski je tudi do državljanov ES, ki niso bili okupatorji našega ozemlja. Očitno je v ratifikacijo predloženi sporazum nagrada za okupatorje in njihove okupatorske države. Tako velika nagrada pa pogojuje izjemno visoke podkupnine sedanjemu režimu ali popolno nesposobnost naše režimske diplomacije. Z nakupom ene same nepremičnine po taki okupatorski zakonodaji, pa država Slovenija posredno in mednarodno priznava upravičenosti italijanske in nemške okupacije med drugo svetovno vojno. Še posebej bi morali zavarovati naš narod, ki je v zadnjih 200 letih izgubil dve tretjini samobitnega etničnega ozemlja in to predvsem na račun germanskega in romanskega življa. Pridružitveni sporazum bi moral upoštevati majhnost države Slovenije in določiti kot pogoj vzajemnosti deleže nakupa v odstotkih površine posamezne države, nikakor pa ne v kvadraturi površine. Če bodo tujci pokupili našo zemljo se Slovenci po svetu ne bodo imeli več kam vračati. Slovenija tako protidržavnega in zlasti protinarodnega sporazuma z EZ nikakor ne sme ratificirati. Gre za prenos dela suverenosti državljanov na organe izven državne oblasti, kar ni mogoče brez referendumskega izjavljanja državljanov. Tak sporazum predstavlja razprodajo slovenske zemlje Italijanom, kar pelje do odcepitve več kot polovice sedanjega ozemlja države Slovenije. Slovenska zemlja je temelj državotvornosti, zato podpora obeh predsednikov tako škodljivemu pridružitvenemu sporazumu kaže na protinarodno naravnost sedanjega režima.

Katastrofalno je naše demografsko stanje, saj kot narod izumiramo. Že od leta 1980 ne zmoremo več niti naravne reprodukcije. Ob majhni rodnosti je kritično tudi izjemno visoko nagnjenje k samomorom, saj smo v samem svetovnem vrhu s precej večjim številom samomorilcev (okrog 600) kot znašajo posledice prometnih nesreč (okrog 500 umrlih), pa že te so nad evropskim povprečjem. Bistven poseg v narodno rodnost je bil sprožen z legalizacijo splavov, ki je močno načela fizično narodno substanco in bistveno prizadela njegovo moralno odgovornost. Dosedanji dovoljeni splavi so v 40 letih zahtevali prek šeststotisoč fetalnih smrti, tudi več kot dvajsettisoč letno in dosejajo okoli 80% rodnosti. Slovenci umorimo skoraj vsakega drugega otroka, ki je komaj začel živeti in to na državne stroške ter brez kakršnekoli humane, socialne in materialne skrbi za nosečnico, njenega partnerja in nerojenega nosilca temeljnih človekovih pravic. Poleg mednarodnih deklaracij in izjav dvomilijonskega mednarodnega zdravniškega društva o nedotakljivosti človeškega življenja od spočetja do smrti, naj omenim le izjavo enega najvidnejših sodobnih genetikov. Profesor Jerome Lejeune je bistvo človekove narave opredelil z njegovim genetskim zapisom takole: "O človeškem embriu lahko trdim, da bo govoril na primer japonsko, če se bo rodil v Tokiu, o embriu šimpanza pa lahko trdim, da nikoli ne bo govoril". Civilna družba za demokracijo in pravno državo opozarja na neustavnost Splošnega zakona o prekinitvi nosečnosti SFRJ/69 in sedanjega SRS/77 "Zakon o zdravstvenih ukrepih pri uresničevanju pravice do svobodnega odločanja o rojstvu otrok", med katere je v 3. členu uvrščena tudi umetna prekinitev nosečnosti in to brez privolitve partnerja ter brez kakršnihkoli razlogov. Ustava v 17. členu določa: "Človekovo življenje je nedotakljivo. V Sloveniji ni smrtne kazni". Slovenija zato ne bi smela imeti nehumanega postopka pri dovoljenih splavih. Sprožili bomo ustavni spor glede neskladja ustave in zakona o prekinitvi nosečnosti ter njegovega izvajanja.

Naj zaključim z verzi Franceta Prešerna pokojnemu Andreju Smoletu, ki izražajo hrepenenje po Sloveniji, po rodni deželi, po rodni grudi naših prednikov, po naši prelepi in predragi domovini:

Mogla umreti ni stara Sibila,
da so prinesli ji z doma prsti;
ena se tebi je želja spolnila:
v zemlji domači da truplo leži.

V zemlji slovenski, v predragi deželi,
ki si jo ljubil presrčno ves čas,
v k'teri očetje so naši sloveli,
k'tera zdaj ima grob komaj za nas.

Prispevki iz tujine

Prispevek iz Argentine

mag. Ivan Korošec, *Buenos Aires*

Vse kar doživljamo po osamosvojitvi in po razpadu državnega slovenskega boljševizma in njegove tiranije, imenujejo čas tranzicije, ki traja že sedmo leto. Namesto, da bi se včerajšnji tirani porazgubili v sramu in strahu, se ustavljajo in šopirijo preoblečeni in prebarvani v nove osamosvojitelje.

Kako je mogoča ta javna farsa pred narodom, ki je bil zatiran in suženj pol stoletja?

Tisti, ki jih je čas slovenske pomladi potegnil v oblast, ker so bili pač dizidenti tiranije, niso imeli potrebne mere poguma, odločnosti in odgovornosti pred narodom v zgodovinskem prelomu. Najmočnejši je bil strah pred včerajšnjimi žandarji in zločinci, zato so jim ponudili roko, želeč jim miru "za vsako ceno". Kaj je tisto "vsaka cena", nam je danes jasno.

Pred pol stoletja in več je bilo enako stališče, enake slovenske večinske stranke.

Ko je KP postavila na teren prve zločinske tolpe, ki so kradle, grozile in morile, je v demokratičnem taboru prevladalo mnenje "Ostanimo mirni in čakajmo na ugodni trenutek, da se prihranijo žrtve narodu". Ne vem, če še čakajo "ugodni trenutk", vem le, da so s svojo neodločnostjo in strahom do neke mere soodgovorni za prek 30.000 pobitih Slovencev, za pol stoletja krvave tiranije in veliko mero demoralizacije naroda.

Ko je 17. maja pred 55 leti po nujni zahtevi časa ob stopnjevanju partizanskega nasilja druga plat demokracije postavila na teren nacionalno gverilo z namenom zaščite ogroženega naroda pred okupatorjem in komunisti, je ta hitro narasla v dva resnična bataljona, ki sta pod Gorjanci ščitila slovenske vasi in življenja. Podobno so vstajali v obrambo tudi po drugih predelih dežele.

Namesto, da bi vsaj tedaj večinska stranka resno podprla ta korak v pravo smer - za kar so bili posamezni primeri po vaseh - je vodstvo stranke zvodilo te odločne narodnjake v okupatorjevo smer, s tem pa poslalo močno orožje v roke sovražniku.

Ta izgovor nezmožnih: "Da prihranimo žrtve narodu", je čas kruto obsodil z desttisoči nedolžnih žrtev. Še danes se nadaljuje oblast prebarvanih boljševikov, kar je temeljna ovira za dvig in nastanek Slovenije, za prikaz vse resnice krvave revolucije, za resnično demokracijo in ugled Slovenije v svetu, s tem pa tudi ovira pravicam in dolžnostim vseh Slovencev zunaj meja matične domovine. In te so:

- **Državljanstvo:** Postopek je dolgotrajen ali celo zavrnjen brez tehtnega razloga.
- **Volilna pravica:** je otežkočena ali namerno nemogoča, kajti volilni listki so poslani prepozno. Volilcem je onemogočen vsak nadzor.
- **Ukradeno premoženje:** postopek vrnitve je dolgotrajen, kompliciran z vsemogočimi ovirami ali celo direktno: "Po zakonu je nemogoče". Če pa je zakon le "usmiljen", lahko obljubijo za odškodnino neke "obveznice", na katere oblastniki napišejo vrednost in zapadlost, vse pa je brez jamstva države.
- **Pokojnina vojnim veteranom:** Borci proti komunizmu niso priznani za vojne veterane in s tem brez pravice do zasluženega priznanja.
- Teatrsko pripravljane "**ljudske obsodbe**" in sodne farse še niso razveljavljene. Krivi ob-

sodbi škofa dr. G. Rožmana in generala Leona Rupnika sta še vedno "resnici".

- **Holokavst nad narodom** še ni obsojen, prav tako ne njegovi krvniki.
- **Pokola ranjencev z bolniškega vlaka** se boljševiki ne spominjajo več.
- Še vedno **imena ulic in cest ter številni spomeniki** povečujejo krvavo revolucijo, prav tako šolske knjige in vzgoja.
- **Cerkev** je javno osovražena z lažjo in klevetami. Zaplenjena last je večinoma še v rokah države.
- **Človekove pravice:** veljajo samo za tiste, ki so jih nedavno še teptali. Žrtve komunističnega nasilja pa naj ostanejo tam, kjer so vedno bile: brez pravic. Brez priznanja zločina, poprave krivic, vrnitve časti padlim, pobitim in živim domobrancem, ni sprave.
- Namesto da bi **vlada vabila Slovence po svetu**, domovino smo zapustili zaradi nasilja boljševikov, nas odganja proč, ker smo glas vesti nasilnikom in morilcem.
- Zaključna misel III. tabora Slovencev po svetu je bila, da je vzrok za nevrčanje v domovino še vedno komunistična oblast in stari zakoni; to je tudi glavna točka tega IV. tabora.

Rešitev ovir bo poštena, demokratična vlada s poštenimi zakoni. Torej:

- **Državljanstvo:** Vsak otrok slovenskih staršev (vsaj enega!) je Slovenec, naj živi kjer koli.
- **Volilna pravica:** Pripada vsakemu Slovencu. Veleposlaništvo v posameznih deželah vodi seznam vseh v tistem okraju ali deželi živečih Slovencev. Ob času volitev ima na razpolago volilno listo in volilnice. Veleposlaništvo določi čas in kraj ali kraje volišč. Po končanih volitvah zastopniki strank preštejejo glasove, katere veleposlaništvo odpošlje pravočasno v Slovenijo.
- **Ukradena lastnina:** Vse ukradeno je treba vrniti prvotnim lastnikom ali njihovim dedičem.
- **Pokojnina veteranom:** Vse protikomunistične borce je treba priznati za vojne veterane z zasluženim priznanjem in vsemi pravicami.
- **Krive obsodbe:** Vse politične obsodbe je treba razveljaviti z zakonom.
- **Obsodba genocida:** Vlada obsodi komunistično revolucijo, umore in genocid z imeni vseh zločincev.
- **Preimenovanje ulic in trgov:** Vsa imena, ki spominjajo na boljševiško revolucijo, prav tako spomenike je treba odstraniti sočasno pa postaviti spomenike in navesti imena zaslužnih v protikomunističnem taboru.
- **Odprava privilegijev:** Z zakonom se odpravi privilegije boljševističnim herojem in spomeničarjem.
- **Cerkev:** Je samostojna, spoštovana civilna družba z vsemi pravicami javne vzgoje in učenja verskega nauka.
- **Sprememba zakonov:** Vsi zakoni totalitarnega režima se spremenijo v demokratične, poštene zakone evropske civilizacije.

Da edinost, sreča, sprava, spet k nam nazaj se vrnejo!

Prispevek iz Nemčije

Maksimilijan Ilaš, *Ecling*

član kulturnega društva Lipa, München

Zadeva: Predlogi za splošni zakon za Slovence po svetu

Spoštovani g. Kocmur!

Skrajni čas je, da se sprejme zakon, s katerim nam bodo končno vpisali stalno bivališče v rojstni list, in ne kot prej in zdaj stari naslov v domovini, pa če ta obstaja ali ne.

Naš rojstni list zaradi tega v tujini ni veljaven dokument, ker v njem pač ni naslova stalnega, takratnega bivališča. S tem še avtomobilske registracije in druge stvari ne moremo urediti.

Ta pomanjkljivost je še iz Jugoslavije, ko smo bili "na začasnem delu v tujini", kakor se je takrat uradno glasilo.

Moja žena Francozinja takih problemov nima, ker se njihova država ne sramuje, da so njeni državljani po svetu. Imajo manj težav in zato so tudi ponosni na svoj narod in državo.

Naše zdomce zelo jezi, da nam za zdravniško pomoč v Sloveniji bolnišnice izdajajo liste v srbohrvaškem jeziku. Skrajni čas je, da socialna služba preskrbi, da nas ne obravnavajo več kot zavarovance Jugoslavije, temveč kot zavarovance Republike Slovenije. (Krankenschein für Slovenien nicht YU). Zavzemite se za Clintonov novi Marchal Plan, katerega je obljubil 26. 5. 1997 v Amsterdamu, da bo tudi Slovenija deležna te ogromne pomoči!

Lepo pozdravljeni,

Prispevek iz Francije

Janez Ložar, *predsednik društva Slovencev v Parizu*

Pariz, 12. maja 1997

Spoštovani,

V imenu društva Slovencev v Parizu vas iskreno pozdravljamo!

Žal zaradi zgodnjega datuma IV. tabora Slovencev po svetu iz Pariza ne moremo poslati kandidata na to srečanje.

Tema lanskega srečanja je sprožila val odgovorov, zakaj se naši ljudje ne vračajo domov. Odgovori in pisma vseh predstavnikov ne potrebujejo nobene razlage, pač pa bi radi vedeli, koliko predstavnikov vlade je te odgovore v resnici prebralo in se vanje poglobilo.

Letošnja debata, ki jo boste vodili pri okrogli mizi, bo gotovo sprožila nove proteste Slovencev po svetu, ki še do danes nimajo državljanstva. So za to res sami krivi? Toliko pisanja in praznih besed o tej temi od naših politikov! Samo eno je mogoče: ali so Slovenci v tujini še vedno državljani Slovenije, ali pa jih je naša oblast za vedno odpisala?

Da ni podatkov, koliko naših ljudi je v tujini, ne bo nihče verjel. Za časa komunističnega enoumja se je vedelo vse, celo številke avtomobilov naših ljudi v tujini. Danes pa na odgovornih mestih ničesar več ne vedo. Kakšna ironija in kakšna moralna beda!

Ne prosimo, ampak zahtevamo, da se Slovence v tujini upošteva kot polnopravne državljane Slovenije, se jih pravočasno obvešča o vseh volitvah prek naših predstavništev v tujini. Vsako zavlačevanje in stokanje, ki je prava potrditev balkanskega ravnanja, je sramotno za vse slovenske državljane po rodu in v duši.

Naj te zahteve ne izzvenijo kot ultimat, ampak naj zvonijo kot javnomnenjski alarm med slovensko publiko. Odgovore na vse težave, ki jih Slovenci po svetu srečujemo z matično domovino, bi lahko primerno reševali, če bi imeli vsaj dva predstavnika v parlamentu. Da se jutri ne srečamo z novimi "Pucki", predlagajmo svoje kandidate, ki vedo, kako težko je živeti daleč od domovine. Samo tako bomo lahko resnično in pravično gradili našo skupno domovino Slovenijo.

Lepo pozdravljamo vse navzoče na IV. taboru in pričakujemo od naših uradnih zastopnikov konkretne uspehe!

Prispevek iz Švedske

Zvone Podvinski, *Slovenska katoliška misija na Švedskem*

Spoštovani predsednik Boštjan Kocmur!

Drage Slovenke in Slovenci!

Dovolite, da najprej predstavim Slovensko katoliško misijo na Švedskem. Sem slovenski dušni pastir za naše rojake v tej skandinavski deželi. Leta 1993 sem zamenjal g. Jožeta Drolca pri dušnopastirskem delu med našimi rojaki. Že štiri leta se srečujem z brati in sestrami po veri ter z vsemi, ki mislijo slovensko, da se zavedam, da sem hkrati Slovenec in katoličan. Prav tako se zavedam, da je delo vsakega duhovnika najprej njegovo duhovniško poslanstvo, poleg tega pa tudi delo za ohranjanje slovenstva ter pomoč pri iskanju in ohranjanju slovenstva ter njegove identitete. Zavedam se, da le tisti, ki ima jasno začrtano pot pred seboj, zmore obstati v svetu, kakršen je svet, v katerem živijo naši Slovenci na Švedskem. Ta svet je hladen, ker je v njem tako malo krščanskega. Krščanstvo so zato morali zapolniti z materializmom, liberalizmom, svobodnjaštvom in podobnimi rečmi, da so mogli pritegniti ljudi. Seveda vse to ni osrečilo nobenega človeka, tudi Slovenca ne. In kdor je ohranil, negoval katoliško in slovensko hkrati, ta je ostal in z njim obstaja slovenstvo ter katolištvo tudi v drugi, oziroma tretji generaciji. Pri tem je zanimivo spomniti na besede, ki sta jih našim ljudem v Göteborgu izrekla švedski psiholog in psihiater v sedemdesetih letih: "Spoštovani, spoštujte svojo identiteto, spoštujte svoje korenine, zakaj le tisti, ki spoštuje vse, kar je njegovega in njegovega naroda (identiteta), samo tisti bo spoštoval tudi naš švedski narod". Poudarek je bil že takrat na integraciji, ne pa na asimilaciji, vsaj pri posameznikih.

Slovenska katoliška misija že več kot 25 let organizirano deluje na Švedskem. Delovno področje slovenskega dušnega pastirja je veliko za pet Slovenij, saj pokriva prostor vse od Göteborga, kjer je sedež Slovenske katoliške misije, pa tja do Stockholma in po tej liniji ves del, ki se od teh dveh mest razteza proti jugu. Slovenski duhovnik se redno srečuje z nekaterimi skupnostmi Slovenk in Slovencev vsaj enkrat mesečno. Tako obišče prvo nedeljo v mesecu slovensko skupnost v Landskroni in Malmöju, kjer je sv. maša in po njej srečanje ob kavi ter pecivu. Takrat je priložnost za medsebojni pogovor ter za reševanje nekaterih problemov, glede dušnega pastirstva pa tudi slovenstva. Drugo nedeljo v mesecu sta na vrsti slovenski skupnosti v Halmstadu in Helsingborgu. Če je čas, sledi v Halmstadu kdaj pa kdaj tudi srečanje po sv.

maši v društvenih prostorih, kdaj tudi kosilo, drugič pa le kava ter pecivo in pogovor. V Helsingborgu pa po sv. maši v maternem jeziku naše dobre žene in matere vedno poskrbijo za kavo in pecivo, tako da je srečanje zares prijetno. Ko pride na vrsto tretja nedelja v mesecu, se slovenski dušni pastir odpravi na najkrajšo pot, to je v Jönköping. Do tam in nazaj v Göteborg je le dobrih 300 kilometrov. Sicer pa je pot proti jugu Švedske in nazaj prvo nedeljo v mesecu dolga dobrih 570 kilometrov, drugo nedeljo pa "samo" 460 kilometrov. Vsako četrto nedeljo v mesecu sta sv. maši dopoldne v Stockholmu, popoldne pa v Köpingu. Ker je v poletnih mesecih samo dobri dve uri razlike med sv. mašo v enem in drugem kraju, ki sta narazen dobrih 150 kilometrov, je srečanje v Stockholmu s slovensko skupnostjo v župnijskih prostorih krajše, zato pa je več časa v zimskih mesecih. Ko odhaja slovenski duhovnik v to smer, ima vedno v soboto zvečer sv. mašo, en mesec v Örebro, drugi mesec pa v Eskilstuni. Pot v Stockholm in nazaj v Göteborg je dolga vedno čez 1.000 kilometrov. Kadar pride peta nedelja v mesecu, pa je treba obiskati Slovenske skupnosti v Olofströmu in Nybroju, kjer sta sicer manjši skupnosti. Zanimivo, da so ljudje v skupnostih, tako v Köpingu, kjer je nekoliko več naših ljudi kot v Nybroju, med seboj zelo povezani. To kažejo tudi na takšen način, da večkrat pripravijo tudi piknik po sv. maši v Köpingu, ali pa večerjo za vse navzoče pri eni izmed družin v Nybroju. Zadnja takšna majhna skupnost, s katero se srečuje slovenski duhovnik, je skupnost v Borosu, ki je od Göteborga oddaljena približno 60 kilometrov in se z njo srečuje občasno.

Tako je delo slovenskega "švedskega vagabunda", ki poleg tega skrbi za pismo meseca Poklicani smo, kjer nagovori svoje rojake in jim pomaga spoznavati vsebino zakramentov ali pa obravnava sprotne vprašanja in skupaj z ljudmi, ki jim prisluhne na terenu, išče rešitve problemov, v katerih se nahajajo. Poleg vsega tega je treba vedno znova na teren, ko je slovenski pogreb, ali ko je treba oskrbeti bolnika, oziroma pripraviti starše na zakrament sv. krsta, ali pa jim pomagati pripraviti otroke na druge zakramente.

Slovenski duhovnik se pridruži praznovanju v kakšnem društvu, pa naj bo to obletnica, ali kakšna druga slovesnost, če le more. Posebej je vesel, da ga povabijo tudi na sestanek Slovenske zveze, kjer je mogoče prisluhniti zanimivim stvarem ter dodati kakšno misel, predlog in predstaviti program za naslednje Vseslovensko srečanje za binkošti v Vadsteni, saj tudi Slovenska zveza nosi del stroškov tega srečanja.

Ne gre za to, da se skupaj obeduje, ampak za družabnost in medsebojno povezanost. Hkrati pa je v vseh naštetih skupnostih priložnost za pogovor, za to, da slovenski dušni pastir prisluhne problemom in stiskam svojih ljudi in da skupaj iščejo rešitve, posebej v zvezi z mlajšim rododom in mešanimi zakoni, njihovo prihodnost, zlasti ohranjanja slovenstva in katolištva.

Kako smo jaz in potomci postajali Slovenci Zgodba brez konca

Prispevek iz Avstralije

Cvetko Falež, Canberra

Dež in megla sta se podila po Kozjaku 29. 10. 1949. Ob vskem šumu sem se umaknil s poti. Moker od dežja in solz sem spraševal: "Domovina zakaj me ne maraš? Kam odhajam? Kdaj se bom vrnil? Čemu zapuščam vse najboljše na svetu?" Pozno ponoči sem prezeben,

utrujen in zapuščen prispel na kraj, od koder mi bodo pomagali mimo nevarnih pušk in zaporov.

Čez dobro leto sem se znašel na najbolj oddaljenem kontinentu, brez cilja, poklica, prijateljev, družine in domovine. Ko je Tito izjavil, da so šli po svetu le delomrzneži, potepuhi in nepripravi, me je prizadelo. On je bil morilec naših ljudi, pustolovec in izkoriščevalec. Zakaj so mu nasedli prav moji rojaki?

Našel sem družico, in ji približal slovenstvo, da so jo mnogi spraševali: "Iz katerega kraja Slovenije pa ste vi, gospa?" Dva fanta in dve dekleti krasita našo družino, na katero bi bil ponosen sam cesar. Mar je mogoče, da ne bodo Slovenci?

Slovenci bodo, pa čeprav bodo zrasli na tuji zemlji, govorili bomo po naše, mislili slovensko, vrnili se bomo... Ko bo Slovenija postala država, bom postal njen državljan, če bo le mogoče, med prvimi. Po meni bodo vsi Slovenci. Ne maram biti Jugoslovan. S tem bi skrunil sam sebe. Enačil bi tiranijo s svobodo, prisilo s svobodno voljo, sovraštvo z ljubeznijo. Sprejeti jugoslovanstvo pomeni izdajo slovenskih idealov.

Prošnje, želje, napovedi, vse se je izpolnilo 26.6.1991 zvečer, ko sem po dolgih letih, s solzami v očeh, preživel prve ure v domovini. Naslednje jutro, ko sem se peljal proti Ljubljani, pa ni bilo zaslediti veselja, kakršno je kipelo v mojem srcu. Nikjer vriska ne petja, nikjer veselih ljudi, ne prazničnega razpoloženja. Šele, v Motniku je z zvonika plapolala prva slovenska zastava. Ali živi v domovini samo en Slovenec? In še ta v fari brata od prijatelja, ki sem ga spoznal v Avstraliji?

V Ljubljano sem prispel že dopoldne, niti tam ni bilo vidnih sprememb, le tu in tam kakšna zastava. Zdelo se je, da se nekaj prebujajo. Ko se je sonce nagibalo, se je budila tudi Ljubljana. Po nepozabnem sprejemu delegatov Svetovnega slovenskega kongresa na ljubljanskem magistratu se je menjalo vzdušje tudi v mestu. Čedalje več je bilo izobešenih zastav in ljudi na cestah. Ljubljana se je prebudila. Ko smo ljudje se vračali od slovesne maše in se zgrinjali na trgu pred skupščino, je bila Ljubljana že vsa praznična, Slovenija je dobivala priznanje, priznanje od lastnega naroda.

Vse kar se je dogajalo v dneh in tednih po slovesnosti na trgu, je v Slovencih utrjevalo zavest, da smo zdaj res odvisni sami od sebe. Bog daj, da bi bili kmalu tudi priznani.

"Bomo, verjemite mi, da bomo! Ne pričakujte tega čez noč, saj ste pred svetom še včeraj zatrjevali, da ste Jugoslovani! Tudi svet se mora privaditi na spremembo."

Vlada je povzela prve ukrepe, da dobimo svoj denar, za ureditev državljanstva, za slovenske potne liste. "Vsi, ki ste v Sloveniji začasno, morate zadeve urediti pred koncem leta, sicer boste morali zapustiti Slovenijo", so poročali časopisi in radio. Tudi politični prvaki so že razkazovali modre, slovenske potne liste.

Moje državljanstvo ni dvomljivo. Vedno sem hotel biti Slovenec in samo to. Kako Slovenija ne bi marala takšnega državljana? Podal sem se v rojstni kraj, v Leskovec pri Krškem. Rojstni in krstni list bo dokazal vse. V Avstraliji se namreč državljanstvo dokazuje predvsem s krajem rojstva. Če pa sta še starša Slovenca, kot je to pri meni, ne more biti dvoma.

Na matičnem uradu je uslužbenka vprašala: "Kdaj ste rojeni?" "14. aprila 1931." Prvič v življenju sem držal v rokah rojstni list, list, ki dokazuje - da sem - in da zato tudi mislim. Oče, Simon Falež, rojen v Orehovi vasi in mati Marta, tudi Falež, rojena v Račah, poročena 6. januarja 1930. Kdo bo še lahko dvomil, da sem kaj drugega kot Slovenec in zato tudi slovenski državljan?

Pravi dokaz za državljanstvo je potni list, listina, ki dovoljuje prestop meja vseh držav, ki bodo, če še niso, priznale Slovenijo in dovolile prestop meje vsakemu ponosnemu Slovencu. Veliko se je govorilo o urejanju državljanstva za one z Balkana, pa saj je razumljivo, zame Slovenca, je to samo po sebi umevna stvar. Povprašal bom Marijo, bratrančevo ženo, šolsko upraviteljico, ona bo že vedela. Da ne bi bilo pomote, je poklicala še na pristojni urad. S krstnim listom naj se zglasim na matičnem uradu kraja, kjer sem živel pred odhodom iz domovine. Ker sem bil leta 1947 ko se je sestavljala knjiga državljanov še doma, ne bo težav. Dognali bodo vpis v državljansko knjigo, potem bo vse drugo teklo samo.

Sošolcu Slavku in ženi Miri sem zaupal veliko željo, da oficialno postanem Slovenec. Želel je pomagati, ker ima na krajevni skupnosti znanca, je dejal "Punce vedo, kje rešujejo vse malenkosti, bolje, kot da te pošiljajo od Poncija do Pilata". Zaupal sem mu vse podatke in se vrnil čez nekaj dni.

Naj mi bo odpuščen greh, če bi si upal pomisliti, da je nekdo namenoma založil podatke, toda uradnica jih ni našla in z veseljem sem jih znova napisal.

Ko sem se po enem tednu spet vrnil k prijatelju in ženi, ki mi pomagata, kolikor moreta, Bog jima povrni, sta me čakala z žalostno vestjo: "V državljanski knjigi te ne najdejo". Kako je to mogoče? Kolikokrat sem pel: Slovenska mati me je rodila, v Orehovi vasi sem odraščal od osmega leta dalje, v Slivnici sem drgnil šolske klopi, tukaj je bil moj dom.

"Ste imeli osebno izkaznico?" "Ne, imel sem študentovsko, saj sem v Mariboru obiskoval gimnazijo." "Vrnite se čez teden dni, bomo ponovno pregledali."

"Našli smo Vas! Vendar moramo dognati, če vam državljanstvo ni bilo odvzeto", so bile pozdravne besede mlade uradnice na krajevni skupnosti, ko sem prišel drugič. "Kaj se to pravi? Kdo mi ima pravico jemati to, v kar sem bil rojen? Najmanj še najbolj krut režim, kar jih je Slovenija kadarkoli poznala. Ne dam si jemati, kar je mojega, še najmanj od takih ljudi!" "Veste, to urejajo v Mariboru. Ko bom prihodnjč tam, kjer sem dvakrat na teden, bom skušala priti stvari do konca. Trajalo bo nekaj dni. Oglasite se prihodnji teden, verjetno bomo lahko do takrat stvari pregledali do kraja."

"Na žalost še ni rešitve, še bo treba počakati", sem poslušal ob naslednjem obisku. "Lepo od vas, toda jaz sem tukaj le še nekaj časa in ga nimam v nedogled, dajte mi naslov pa bom to skušal opraviti osebno."

Še zdaj ne vem, s čigavimi napotki mi je uspelo priti do pravega naslova, vem le, da se je uradnica, ki mi je dala navodila, izmikala pokazati na uradnika na naslednji instanci. Povpraševal sem pri vratarju in še kje, kje se vendar urejuje državljanstvo. "Na desni in na koncu hodnika." Moj Bog, saj to ne more biti res. Množica ljudi se je prerivala pred nekimi vrati.

Pri vsakokratnem odpiranju teh se je vznemirila, a se spet umirila pred zaprtimi. Iti skozi vse te prepreke do nečesa, kar je del moje biti, je vendar preveč.

Tudi pri sosednjih vratih je čakalo nekaj ljudi. Poskusil bom tu in ugotovil, kdo sem in kam spadam.

Nekdo z obvezano nogo je sedel na klopi ob zidu in čakal na vrsto. "Čujte, pa ja se sa mojom nogom ne mogu rivati u onu drhal", je sosed zagovarjal svoj poskus pri teh vratih.

Uradniki so z veliko zavzetostjo odhajali prihajali, zdelo se je, kot da bo konec vseh priložnosti že jutri. Po daljšem čakanju sem v vstopnem uradu razložil svojo zagato in slišal, da lahko počakam na gospoda v sosednji sobi, ki pa je trenutno odsoten. Še nekajkrat je prihitel pa zopet

odhitel, preden sem imel možnost razložiti, da si ne dovolim, da me nekdo prerešeta in dvomi o mojem državljanstvu, saj sem Slovenec po rojstvu in krstnem listu, oziroma rojstnem. "To urevajo v Ljubljani. Izdati morajo odločbo o vašem državljanstvu, preden lahko nadaljujemo. Počakati boste morali, dokler tam ne uredijo." Mesec dni in več je že čakanja, mar se bom res moral vrniti v Avstralijo brez državljanstva?

Uradnikovega imena si žal nisem zapomnil, odhajal sem nezadovoljen, premišljujoč kakšen bo moj naslednji korak. Jutri odhajam v Ljubljano, podrezal bom v samo gnezdo udbe in povprašal, kdo odloča o tako pomembnih zadevah državne varnosti. Misliti sem pričel, da sem pomembna oseba. Sicer pa ni čudno, saj sem bil vsa leta komunistične tiranije zaznamovan s kraticami OH (odmah hapšiti). Kako sem torej mogel upati, da sem pošten Slovenec?

Ko sem na občini v Mariboru po običajnem ponižnem čakanju zopet stopil pred uradnika, da ga povprašam po naslovu v Ljubljani, mi je sporočil, da je bil medtem izdan odlok o mojem državljanstvu. "Zglasite se na krajevni skupnosti, kjer vam bodo izdali potrdilo o državljanstvu."

Koliko je vredno takšne državljanstvo? Zanj sem si skoraj zbrusil pete, poprej pa sem se vsa leta dosledno boril proti jugoslovanskemu. Na silo so nam ga hoteli obesiti. Na mojo željo je advokat na jugoslovansko ambasado pisal kar tri pisma, vsako z vprašanjem, kako se ga je mogoče znebiti, pa ni dobil niti odgovora. Držalo se nas je kot smola, a ne zato, da bi nam dalo pravic, le zato, da so nas lahko vrteli po volji. Če smo hoteli obiskati domovino, smo kljub temu morali moledovati za vizo. Nisi je dobil brez ponižne spovedi na ambasadi in še doma, pred udbo. No, verjetno sem si tisti OH res zaslužil, čudno pa se mi je zdelo, ker je končno šlo za slovenstvo... ali udbo.

Zdaj sem končno imel črno na belem, da sem državljan Republike Slovenije, mislim, da tudi demokratične. "Jutri pojdem na urad, kjer bom dobil moder potni list, ki je podoben avstralskemu in ponosen bom kot politiki na televiziji."

Vrnil sem se v Maribor na občinske-matične-udbovske urade in poiskal oddelek za potne liste. Vrsta, šest ali sedem ljudi, eni so imeli v rokah rdeče potne liste, se je počasi krajšala. Utujen od pehanja za državljanstvom sem se usedel na trdo klop ob zidu in hotel dokazati, da se da priti na vrsto tudi na kulturnen način, brez prerivanja. Ko je za mano prišel majhen možicelj in se postavil v vrsto pred mano, sem se mu približal in ga opozoril, da čakam na vrsto tudi jaz in se spet usedel na prejšnje mesto. Ko je bil možic pred vrati, sem se pomaknil do vrste, on pa jo je ucvril noter, čim so se odprla.

Ko mi je bilo dovoljeno vstopiti, sem se približal dami brez klienta. Bili sta dve, pri drugi je čepel možic s kupom rdečih potnih listov, ki jih je prinesel iz tovarne TAM zaradi podaljšanja. Predložil sem potrdilo o državljanstvu in prosil za slovenski potni list. "Na žalost vam tega ne moremo izdati, ker še nimamo novih knjižic." "Kako to? Saj sem jih vendar že videl na televiziji." "Da, toda te so bile izdane v Ljubljani, mi v Mariboru za zdaj še nimamo te možnosti. Pa tudi nova tarifa še ni bila določena." Nisem se mogel premagati, stopil sem do možička in dejal: "Zdaj, ko smo postali samostojna država, se moramo odvaditi jugoslovanskih manir." Ne vem, kako si je vse to razložila dama, pred katero je sedel. Pogledala me je z velikimi očmi.

Mislil sem si, da bo dr. Janez Dular, spoznala sva se že v Avstraliji in se zopet srečala po mojem prihodu v Slovenijo, morda vedel, kaj mi je storiti. Ko sem telefoniral, so me povezali z ministrovim namestnikom, ki mi je svetoval poklicati gospoda Debeljaka na ministrstvu za

notranje zadeve. Po vnovični dolgi in mučni razlagi sem še dodal, da se nanj obračam po nasvetu ministrstva za Slovence po svetu. Tudi gospod Debeljak je bil zelo ljubezniv, nič se ni poznalo, da je telefon povezan z udbo, svetoval mi je, naj pokličem gospo Nado Končina, da mi bo ona lahko ustregla. Tudi njej sem moral govoriti o vseh poteh od Poncija do Pilata, končno sem omenil še dr. Dularja in g. Debeljaka. Svetovala mi je, naj z dvema slikama in potrdilom o državljanstvu pridem na Beethovno 3 v Ljubljani in razložim, kaj želim.

Ko sem končno pred durmi "samega peklenščka" čakal na vstop, me je s stene opazoval sam Lucifer. Gledal je temno, vsaj tako se mi je zdelo, morda prav zato, ker so mu v Ljubljani že pred leti odstranili nogo. Čez nekaj časa, je pome prišla gospodična (pričakoval sem paznika s pendrekom) in me povedla v tretje nadstropje, prav v nasprotno smer od podzemlja. Vse je podpisala in obljubila potni list še po stari ceni. "Ponj pridite drugi teden".

Sam Titov hudič mi ga ne vzame več, sem mislil, ko sem se čez teden vračal. Spet sem čakal pred zaklenjenimi vrati, opazovan od paznika in onega na steni. Preklinjal sem oba. Vrata v nebesa se težko odpro, zgleda, da tudi v pekel, sem tuhtal in si preganjal čas. Ko sem v spremstvu priromal v tretje nadstropje, sem povedal, kdo sem in po kaj prihajam. Gospodična ali gospa, sam Bog ve, da je tudi trpela, saj je to dokazovalo njeno črno oko, med pripravljenimi potnimi listi ni mojega našla. Črna okolica oči je vendar bolj značilna za prisilne obiskovalce tega čudnega kraja kot za uslužbenca. No, nekaj se je vendar spremenilo.

Še enkrat je prelistala pripravljene potne liste, nato pa pogledala še v predal. "Nismo vas našli v računalniku, zato nismo mogli izstaviti dokumenta." Seveda ne, saj vendar v računalnik nikdar nisem lezel, sem mislil sam pri sebi in ker imam takega šmenta tudi doma, sem vprašal: "Zakaj me pa potem ne vnesete v računalnik?" "Tega pa mi ne smemo. To lahko storijo le na vaši domači občini, kjer ste prijavljeni."

Kaj ko bi se prijavil pri bratrancu v Radomljah, tako bi "zlezel" v računalnik. Postavil sem se v vrsto državljanov v Domžalah in ponižno čakal. "Za prijavo potrebujete pisno potrdilo lastnika stanovanja." Hitro "skovana" rešitev je spet spodletela.

Naj mi kdo očita, da si državljanstva nisem zaslužil, pa bo imel črno ne samo eno oko, sem godrnjal. Telefoniral sem prijatelju Slavku, naj me njegove znanke na krajevni skupnosti vendar vnesejo v računalnik, da mi bodo tako prihodnji teden izdali obljubljeni potni list v Ljubljani. Slavka ni bilo doma, Mira pa je obljubila vso pomoč. Ko sem pozneje govoril še s Slavkom, sem dobil obljubo, da bo dekleta z njihove krajevne skupnosti kmalu v Mariboru, kjer me bo vnesla v računalnik. Sicer pa, če se vrnem v Orehovo vas, mi lahko zdaj že tudi tam pomagajo do potnega lista, ki bo izdan že v nekaj dneh, mi je obljubljal. Premišljeval sem, zdaj ko sem že v Ljubljani, ko je prošnja že vložena, naj mi ga vendar preskrbijo tu.

Ko sem se naslednji teden vzpenjal po stopnicah, sem slutil, da zaman. "Še vedno vas ni v računalniku. Pojdite z mano v pritličje." Nekaj časa sva čakala na zelo zaposleno gospo in ko sem ji razložil svoje križe, je dejala: "Vrnite se čez teden, če vas ne "spravijo" v računalnik do takrat, vas bom vnesla osebno." Zdelo se mi je, da je Nada, pa si nisem upal vprašati, zakaj tega ni napravila že prej. Naveličal sem se tudi Ljubljane.

Ker sem v ponedeljek slišal da me še vedno niso vnesli v računalnik, sem se odločil prepustiti zadevo matičnemu uradu v Orehovi vasi. Oddal sem drugi dve sliki in izpolnil formular. Rekli so mi, naj se vrnem v četrtek in gotovo me bo potni list že čakal. Res sem se vrnil, toda lista še ni bilo. Prepričali so me, da je že izstavljen in da ga lahko dvignem osebno v

Mariboru. Res je bilo tako. Še isti dan sem ga dvignil, skupaj s prijateljem Slavkom, da je bilo bolj slovesno.

Preden sem se vrnil v Avstralijo, sem zastopal predsednika ASK na seji IO SSK v Celju. Na imenitni večerji v veličastni dvorani, nam je bil na razpolago, sam minister za informiranje gospod Jelko Kacin. Po površni razlagi svoje križeve poti za slovenstvo, sem vprašal, kako svetovati slovenski birokraciji, da ne bi tratila na stotine ur sebi in bodočim državljanom in jim olajšala pot do državljanstva. "Prijatelj", ki je želel ministru Kacinu pomagati, je dvignil roko kot šolarček: "Jaz sem ga dobil že po treh dneh!" Osramočen sem povесil oči in dejal: "Moj prijatelj je bil zvest Jugoslovan, a jaz sem vedno hotel biti samo Slovenec." Nekateri smo za slovenstvo kaj tvegali in zaradi tega imeli prepovedan vstop, drugi so se raje z rdečimi potnimi listi sprehajali po Sloveniji. Nagrada temu "prijatelju" ni izostala, zdaj je častni konzul.

Od ministra sem hotel zvedeti, zakaj zlobnega obraza bivšega diktatorja ne snamejo s sten. Gospod minister je razložil, da je to pač del naše zgodovine. Nisem si upal ugovarjati javno, a na samem sem ga vprašal: "Tisto o naši zgodovini, mar to pomeni, da bomo izobesili tudi Hitlerje in Dučeje ali vsaj Karadžordževiče?" Pravega odgovora nisem dobil, svetoval pa mi je, naj doživetje popišem, veselil se bo sam Kafka. Verjetno je želel, da bi bil omenjen tudi on, zato mu željo izpolnujem.

Kako ponosno sem že mnogokrat pokazal slovenski potni list, a le redki vedo, kakšen križev pot je bilo treba prestati zanj. Končno pa to ni le moja pot do slovenstva. Tudi moji potomci, zdaj že odrasli ljudje, s svojimi malčki bodo lahko rekli, da so Slovenci. Vse težave bodo s tem poplačane. Rekli bodo lahko, da imajo pravico do kulture in državljanstva svojega očeta. Vsaj njim ne bo treba prosjačiti, to je njihova pravica. Če bi za državljanstvo prosili, bi po zakonu izgubili avstralskega, ker jim pripada po očetu, je to prirojena pravica. Že to je prednost, ki je nima vsak, lahko bodo črpali moč, ki izvira izpod Triglava.

26. junij 1992 je datum, pred katerim morajo vsi izseljenci urediti državljanstvo, pozneje bo težje. "Pišite, pošljite faks ali pa izročite pooblastilo sorodniku", je priporočala notranja oblast, ob kateri "sedi" ves policijski aparat. "Po enem tednu bomo potrdili sprejem vaše prošnje." Tako so oznanjali časopise, obvestilo je bilo iz pisarne SSK. Poslal sem faks "Državljan republike Slovenije, številka ta in ta, javlja, da moja žena in potomci in njihove žene želijo biti slovenski državljani. Njihovi podatki so sledeči:" Skupščina je zdaj ta datum podaljšala za celo leto, zato ni sile. Tudi časopis Svobodna Slovenija prinaša obvestilo, ki med drugim pravi: "Z novim zakonskim predpisom je zdaj razširjena možnost, da pridobijo državljanstvo Republike Slovenije osebe, ki so vsaj po enem od staršev po poreklu slovenske narodnosti, pa jim je državljanstvo kdaj ponehalo, ali ga zaradi zgodovinskih okoliščin niso pridobili."

Po tednu, po mesecu, zdaj so že trije še ni odgovora. Pisal bom Mariji, ona zna, ona bo podrezala v gnezdo. Javila je telefonsko, zdaj imam odgovor tudi na papirju. "Tvoji otroci lahko dobijo državljanstvo, če živijo v Sloveniji eno leto, ali pa, če si jih ob rojstvu vpisal v naše državljanstvo." Da, res je, Bog mi je priča. Vpisal sem jih v slovensko državljanstvo že takrat, ko so bili še na poti.

Ne nisem pa jih zapisal hudiču, nisem zapisal jugoslovanskemu hudiču niti samega sebe. Pa mi pravite, da je bilo to naše državljanstvo? Hudič naj ga vzame, če je to res.

Zdaj je bil med nami tudi gospod Peterle, tako sem prosil: "Ko boste spet predsednik vlade, prosim, premestite urejanje državljanstva v kakšno druge roke, da ne bo Slovenija imela prizvoka policijske države." Z nasmeškom je prikimal. Te zgodbe brez konca takrat še ni bral.

*Cvetko Falež
Canberra, marca 1992*

Prispevek iz Nemčije

Alojz Logar, *Trymple*

Dva predloga za splošni zakon za Slovence po svetu

1. Da bi dali pobudo Slovincem po svetu do uporabe slovenskega jezika, kjer je le mogoče, predvsem pa v družinah z otroki, kakor hitro bodo razumeli in začeli izgovarjati besede.

2. Da bi si Slovenci po svetu, katerim je kaj do sodelovanja z domovino, overili državljanstvo in pomagali pridobiti državljanstvo svojim otrokom, da ne bi bil izgovor previsoka konzularna pristojbina. To bi bilo nadvse potrebno pri sodelovanju za graditev demokratične domovine Slovenije!

Zakon o statusu Slovencev brez slovenskega državljanstva

Besedilo členov sta pripravila: **Rudi Merljak**, *svetovalec vlade v uradu Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu*, in **Alenka Mesojedec Pervinšek**, svetovalka ministra na ministrstvu za notranje zadeve Republike Slovenije.

Besedilo spremnih poglavij je pripravil **Rudi Merljak**.

Uvod

1. Ocena stanja

Predmet tega zakona je pravni status družbene skupine, predmet uvodnega podpoglavja pa sama družbena skupina, ki jo formalno označujemo kot Slovence brez slovenskega državljanstva in je razpršena po vsem svetu.

Dve osnovni značilnosti, ki karakterizirata njenih približno 360.000 pripadnikov sta: slovenska narodnost ali vsaj slovenski izvor in neimetje slovenskega državljanstva.

Kategorizacija, ki se je v zadnjih desetletjih uveljavila na tem področju, deli celoto na dve podskupini.

Prva podskupina: SLOVENSKI IZSELJENCI.

Ti stalno bivajo zunaj slovenskega narodnega prostora, ki obsega Republiko Slovenijo in obmejna področja sosednjih držav, kjer prebiva avtohtono slovensko prebivalstvo. Imajo državljanstvo tiste države, kjer stalno prebivajo in ne (ne več) državljanstva države, iz katere izhajajo sami ali njihovi predniki. Bistveno izseljenca opredeljuje tudi namera, da za vselej ostane, kamor se je bil preselil, da se torej ne namerava vrniti iz tujine in (znova) za stalno zaživeti znotraj slovenskega narodnega prostora.

Druga podskupina: Slovenci v zamejstvu ali ZAMEJCI.

So stalni in avtohtoni prebivalci obmejnih področij Avstrije, Hrvaške, Italije in Madžarske. Mnogi se močno in vsestransko navezujejo na Republiko Slovenijo; pojmujejo jo kot svojo matično državo. Imajo državljanstva svojih domicilnih (rezidentnih) držav.

Poznamo še eno kategorijo Slovencev po svetu, t. i. ZDOMCE, ki na tujem bivajo samo bolj ali manj začasno. Zdomci se torej nameravajo nekoč vrniti v domovino, zato ne zaprosajo za odpust oziroma se ne odrekajo njenemu državljanstvu; tako njihov status ni predmet tega zakona.

Tiste slovenske zdomce, ki izhajajo iz ostalih štirih držav, čez katerih dele se razteza slovenski narodni prostor, se obravnava kakor zamejce in podobno velja za slovenske izseljence iz istih štirih držav; so slovenski izseljenci in Republika Slovenija je tudi njihova matična narodna država.

Približno število Slovencev brez slovenskega državljanstva (360.000) je seveda samo strokovna ocena, ki pa je verjetno zelo blizu dejanskemu številu. Za Združene države Amerike imamo tako iz leta 1990 (ljudsko štetje) kar verodostojen, predvsem pa natančen podatek o tem,

koliko ljudi je tedaj izjavilo, da so slovenskega rodu; nič manj kot 124.437. Zelo veliko Slovencev brez slovenskega državljanstva živi tudi v Argentini, Avstraliji, Kanadi, Franciji, Nemčiji, Švedski in pa seveda v slovenskem zamejstvu (Avstrija, Hrvaška, Italija, Madžarska) ter državah na območju nekdanje Jugoslavije.

Izrekanje presoje o številu tistih, ki bi zaprosili za status Slovencev brez slovenskega državljanstva, je nedvomno še mnogo bolj tvegana zadeva. Pri neki podobni oceni iz leta 1990 se je mlada slovenska država že temeljito uštelala. Realno pa je vendarle računati, da bi za takšen status zaprosilo med 120.000 in 150.000 Slovencev.

Večina teh Slovencev je nezadovoljnih zaradi, po njihovem mnenju, premajhne pozornosti, ki jim jo izkazuje Slovenija in še zlasti zaradi dejstva, da jih država naroda, kateremu pripadajo, uradno obravnava kot tujce. Slovenci brez slovenskega državljanstva upravičeno pričakujejo nekatere pravice in prednosti, ki naj bi jih bili deležni v primerjavi z ostalimi tujimi državljani.

Stanje, v katerem se velika množica po vsem svetu živečih Slovencev brez slovenskega državljanstva čuti v formalnem pogledu nepovezano in celo odtujeno od svoje matične države, je gotovo nezaželeno in skrb zbujajoče. Treba je torej storiti vse, da se, v interesu Republike Slovenije in njenih državljanov na eni ter Slovencev po svetu na drugi strani, take razmere presežejo. Sprejetje zakona o statusu Slovencev brez slovenskega državljanstva bo prvi in vsekakor tudi najpomembnejši korak k odpravi nezadovoljivega stanja.

2. Razlogi za sprejem zakona

Temeljni razlog za sprejem zakona je položaj, opisan v poglavju Ocena stanja, ki jo karakterizira neustreznost odnosov med Slovenci brez slovenskega državljanstva in slovensko državo. Drugi pomemben razlog pa je obveza, ki si jo je slovenska nacija zadala s svojim temeljnim zakonom - Ustavo Republike Slovenije. V petem členu ustave je slovenski državi naložena skrb tudi za vse tiste Slovence, ki ne živijo znotraj njenih mej. Dolžnost primerno poskrbeti zanje in pospeševati njihove stike z matično domovino je torej naša ustavna obveza.

Iz nadaljevanja istega člena ustave sledi, da lahko Slovenci brez slovenskega državljanstva uživajo v Sloveniji posebne pravice in ugodnosti. Vrsto in obseg teh ugodnosti pa naj bi določil zakon. Naš predlog je, da bi odnos med Slovenijo in Slovenci brez slovenskega državljanstva oziroma pravice in obveznosti uredili prav s tem zakonom - Zakon o statusu Slovencev brez slovenskega državljanstva.

V konceptu ureditve tega doslej neurejenega področja smo se za uvedbo posebnega statusa odločili predvsem zaradi ugotovitve, da sprejetje in imetje slovenskega državljanstva - ta možnost navsezadnje obstaja že celih pet let - za Slovence v zamejstvu in po svetu kratkoročno ni najbolj ustrezna oblika povezanosti z Republiko Slovenijo. Upoštevati je treba, da hoče velika večina Slovencev brez slovenskega državljanstva, najsi živijo kjerkoli, ostati lojalna državi, katere državljanstvo imajo. Imetje dveh državljanstev pa bi jih lahko vodilo v različne zadrege in tudi moralne stiske. V večini držav, kjer bivajo številčno pomembne skupnosti Slovencev brez slovenskega državljanstva (v naši sosesčini na primer Avstrija in Nemčija) dvojnega državljanstva namreč sploh ne tolerirajo; te države predpisujejo avtomatično prenehanje državljanstva, če je njihov državljan na lastno prošnjo sprejet v državljanstvo katerekoli druge države.

Državljanstvo je poleg tega tako pomembna, obvezujoča in kompleksna oblika nekega vzajemnega odnosa med posameznikom in državo, da ga velja na novo podeljevati samo tistim proslcem slovenske narodnosti, ki dejansko nameravajo tudi živeti na območju Republike Slovenije. Predlagana praksa pa naj seveda ne bi veljala za tiste posebne primere, ko bo naša država, tudi z množičnejšim podeljevanjem svojih državljanstev Slovincem, državljanom katere od sosednjih držav, morala reagirati na množično podeljevanje državljanstev te iste tuje države našim državljanom neslovenske narodnosti.

Bipatridnost (imetje dveh državljanstev) ali polipatridnost (imetje državljanstva treh ali več držav) sta statusa, ki lahko imata za posledico najrazličnejše formalne zaplete in probleme, zlasti glede pravice do socialne varnosti, dolžnosti sodelovanja pri obrambi države in izročitev oseb rezidenčni državi. Vprašanje je, če imajo prosilci za sprejem v državljanstvo Republike Slovenije dovolj pred očmi dejstvo, da se državljanje tuje države, ki imajo tudi slovensko državljanstvo, na ozemlju Slovenije obravnava izključno kot državljanje Republike Slovenije. Zakon o državljanstvu seveda izrecno določa izključno uporabo slovenskega prava za vse slovenske državljanje, ne glede na to, če imajo nekateri med njimi tudi državljanstvo katere druge države.

Predlagana nova ureditev ponuja možnost vsem desetisočim Slovincem, ki nimajo slovenskega državljanstva, a si želijo neke pravno-formalne povezanosti z matično domovino, hkrati pa odpravlja vse možne dileme in zaplete, ki bi se skoraj gotovo pojavili z večjim številom dvojnih državljanov (imetnikov našega in še katerega drugega državljanstva), ki ne živijo in niti ne nameravajo živeti v Republiki Sloveniji.

Osebe s pravnim statusom Slovencev brez slovenskega državljanstva bodo predstavljale novo kategorijo pripadnikov slovenskega naroda; skupnost ljudi, živečih na vseh koncih sveta, državljanov svojih rezidenčnih držav, ki z Republiko Slovenijo ne bodo več povezani, zgolj in samo emocionalno. Naša država sme in more računati, da bodo pripadniki skupnosti, ki jih s tem statusom končno tudi formalno priznava za svoje, zavzeto in iskreno delovali v prid njenih interesov kjerkoli in kadarkoli bo to mogoče ali potrebno. Interesi Republike Slovenije in interesi oseb s statusom Slovencev brez slovenskega državljanstva bodo v prihodnje bistveno bolj sovpadali kot doslej.

Sprejetje tega zakona bo pomenilo storitev najpomembnejšega koraka na poti prizadevanj, da bi vsi Slovenci sveta zaživeli kot čvrsto povezano in enotno narodno občestvo, Republika Slovenija pa bo z njim opravila tudi dejanje priznanja, da so Slovenci v zamejstvu in po svetu nenadomestljivo pripomogli k njeni osamosvojitvi in mednarodni uveljavitvi.

3. Načela in cilji zakona

Načelo, ki pomeni tudi temeljno izhodišče tega zakona je:

- Republika Slovenija je matična domovina vseh Slovencev, ne glede na kraj bivanja in od kod izhajajo.

Iz prvega izhajajoče drugo načelo pa:

- Naša država je tudi njihova matična domovina, zato Slovenci brez slovenskega državljanstva niti v Sloveniji niti v odnosih z njo ne smejo biti obravnavani kot tujci.

Sedanja zakonodaja kljub jasnim političnim in ustavnim opredelitvam ne razlikuje med Slo-

venci brez slovenskega državljanstva in osebami brez slovenskega državljanstva, ki so neslovenske narodnosti; v Sloveniji so oboji tujci.

Kljub dosedanjemu zavzemanju za pravno državo in spoštovanje mednarodnih pogodb, pa je, tako v naši politiki kakor tudi v naziranju velikanske večine naših državljanov, navzoče izrazito in razširjeno prepričanje, po katerem slovenska država ne bi smela v celoti izenačevati obravnavanja tujcev neslovenske in tujcev slovenske narodnosti. To "metanje v isti koš" se pokaže za nevdržno še zlasti v luči dejstva, da se Slovencem v zamejstvu in po svetu sicer predstavljamo za matično domovino, da razlikujemo koncept Skupnega slovenskega kulturnega prostora itd. Dejansko bi se pri nas našel le redkokdo, ki bi zavednega Slovenca, državljana katerekoli tuje države, imel na ozemlju Republike Slovenije za tujca.

Osnovni cilj tega zakona je, z ozirom na vse povedano, nujno potrebna odprava kričečega neskladja med pravno-normativnim in političnim oziroma moralnim obravnavanjem populacije etničnih Slovencev, katerim je Republika Slovenija resnična matična domovina, vendar so zaradi neugodnosti zgodovinskih gibanj ostali izven njenih meja, ali jo zaradi najrazličnejših razlogov bili prisiljeni zapustiti.

Pomemben cilj tega zakona pa je tudi, da se Slovencem, ki nimajo (in ne bodo imeli) slovenskega državljanstva v Sloveniji omogoči nakup oziroma lastništvo nepremičnin in zemljišč. Možnost bo marsikaterega izseljenskega ali zamejskega Slovenca, ki razpolaga s kapitalom in išče možnosti perspektivnih naložb, zanesljivo spodbudila k temu, da bo svoja sredstva investiral v obstoječe ali povsem nove strukture znotraj vseh gospodarskih dejavnosti Republike Slovenije. V luči zaskrbljivih napovedi, da bodo ob napovedanih sprostitev zemljiško-nepremičninske zakonodaje tujci počasi pokupili vse, kar je v Sloveniji najboljšega, najvrednejšega in najlepšega, je skrajno smiselno in logično, da se to možnost zares in najprej omogoči tistim, ki jim Slovenija poleg prostega posestniško-poslovnega lovišča vendarle pomeni še kaj več, denimo matično domovino.

4. Finančne in druge posledice

Finančne posledice uveljavitve predloženega zakona bodo v prvi vrsti odvisne od števila imetnikov statusa Slovenca brez slovenskega državljanstva in koliko bodo imetniki uveljavljali posamezne pravice.

Nekatere od skupno enajstih zagotovljenih posebnih pravic imetnikom statusa bodo našo državo gotovo obremenile z določenimi, za zdaj težko predvidljivimi stroški, realno pa je računati tudi z zmanjšanjem nekaterih prihodkov, zlasti od različnih taks ipd.

Zmanjšanje prihodkov lahko predvidimo pri:

- plačevanju izdanih vstopnih vizumov
- plačevanju turističnih in drugih storitev, zaradi izenačenosti s slovenskimi državljani
- plačevanju šolnin.

Povsem nove izdatke je možno napovedati predvsem pri omogočanju uveljavljanja aktivne in pasivne volilne pravice na volitvah v državni svet Republike Slovenije, določeno povečanje izdatkov pa je realno tudi zaradi verjetnega občutnega povečanja rednih članov Slovenske akademije znanosti in umetnosti.

Stroški upravnih postopkov, povezanih s pridobivanjem in odvzemanjem statusa se bodo v celoti krili z upravnimi taksami (pristojbinami), ki jih bodo prosilci plačevali ob vložitvi vlog. Nesporno je, da mora podelitev takega statusa, kot je status Slovenca brez slovenskega državljanstva, če ga nočemo banalizirati in razvrednotiti, imeti tudi svojo težo in ceno. Upravne pristojbine zato niso zgolj simbolične in bi lahko izkazovale celo manjše presežke, ki bi pomenili sicer majhen, a vendarle nov proračunski prihodek. V tej zvezi naj bo omenjeno, da se iz državnega proračuna Republike Slovenije pomembne vsote denarja namenjajo za podporo organizacijam Slovencev v zamejstvu in po svetu.

Zanesljivo je možno napovedati tudi pozitivne finančne posledice uveljavitve tega zakona. Brez dvoma bo narastel turistični in poslovni obisk Slovenije, zelo verjeten pa je tudi povečan priliv slovenskega podjetniškega kapitala z različnih koncev razvitega sveta.

Prav povečanje dotoka svežega slovenskega kapitala bi pomenilo tisto drugo, izrazito ugodno posledico tesnejše povezanosti med matično domovino in rojaki zunaj nje; posledico, ki bi utegnila prinesiti nekaj nove dinamike v naše že kar skrb zbujujoče upočasnjene procese prestrukturiranja in gospodarske rasti.

Besedilo členov

1. člen

Ta zakon opredeljuje status Slovenca brez slovenskega državljanstva.

Ureja tudi način pridobitve in izgube ter izkazovanje in evidentiranje tega statusa.

2. člen

Kdor ima status iz tega zakona, v Republiki Sloveniji ni tujec; je oseba s statusom Slovenca brez slovenskega državljanstva.

Pravice in dolžnosti oseb s statusom Slovenca brez državljanstva ureja ta zakon.

3. člen

Status Slovenca brez slovenskega državljanstva (v nadaljevanju: status) lahko pridobi tisti posameznik slovenske narodnosti (v nadaljevanju: upravičenec),

- ki javno priznava pripadnost slovenskemu narodu in izkazuje lojalnost Republiki Sloveniji; za osebe slovenskega porekla, ki živijo v državah s totalitarnim režimom in strahovlado, pogoj javnega priznavanja pripadnosti slovenskemu narodu ni obvezen;
- ki je aktiven v organizacijah Slovencev v zamejstvu in po svetu
- ki se nikoli ni opredelil za pripadnika neslovenske narodnosti;
- kateremu državljanstvo Republike Slovenije ni bilo odvzeto po določbah Zakona o državljanstvu Republike Slovenije (Uradni list Republike Slovenije številka 1/91-I, 30/91-I in 13/94).

4. člen

Po tem zakonu velja za Slovenca potomec osebe slovenske narodnosti do tretjega kolena v ravni črti (do pravnuka).

Prednik upravičenca je živeči ali umrli Slovenc iz Republike Slovenije ali iz tistih obmejnih področij sosednjih držav, kjer prebiva avtohtona slovenska narodna skupnost.

Slovensko poreklo se dokazuje z izpiski iz rojstne matične knjige in drugimi dokazili, na podlagi katerih je mogoče dokazati slovensko narodnost prednikov upravičenca.

5. člen

Pravice do pridobitve statusa Slovenca brez slovenskega državljanstva ni mogoče prenesti na člane družine upravičenca, ki niso slovenskega porekla (na zakonske partnerje, pastorko, posvojene otroke ipd.).

6. člen

O pridobitvi statusa Slovenca brez slovenskega državljanstva odloči urad Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu (v nadaljevanju: Urad), ki je centralni upravni organ, pristojen za odnose med Republiko Slovenijo in Slovenci zunaj njenih meja.

7. člen

Upravičenec vloži vlogo za priznanje statusa na konzularnem predstavništvu Republike Slovenije v tujini ali v Uradu.

Vlogi priloži naslednja pisna dokazila:

- o slovenskem poreklu
- o članstvu ali aktivnosti v organizacijah Slovencev v zamejstvu in po svetu
- o tem, da ni slovenski državljan

Vloga in ostala pisna dokazila morajo biti napisana v slovenskem jeziku.

8. člen

Upravičenec mora podati tudi izjavo o lojalnosti Republik Sloveniji.

Izjavo o lojalnosti poda na predpisanem obrazcu na konzularnem predstavništvu Republike Slovenije ali na Uradu in jo predloži vlogi.

9. člen

Za osebe, ki so po tem zakonu upravičene do statusa Slovenca brez slovenskega državljanstva, vendar še niso polnoletne (glede na zakonodajo države bivanja), velja enak postopek za pridobitev statusa.

V postopku pridobitve statusa zastopa mladoletno osebo eden od staršev ali skrbnikov, ki že ima status Slovenca brez slovenskega državljanstva.

10. člen

Odločba o pridobitvi statusa se izda najkasneje v roku enega leta od prejema popolne vloge.

Status velja od dne vročitve odločbe upravičencu ali njegovemu pooblaščenцу.

11. člen

Oseba s statusom Slovenca brez slovenskega državljanstva ima po tem zakonu zagotovljene naslednje pravice:

- pravico do vstopa v državo Republiko Slovenijo brez vstopnega vizuma, tudi če država, katere državljan je upravičenec, z Republiko Slovenijo ni podpisala sporazuma o odpravi vizumov;
- izenačenost z državljani Republike Slovenije pri plačevanju storitev turistične in druge ponudbe v Republiki Sloveniji;
- izenačenost z državljani Republike Slovenije pri vključevanju v izobraževanje in plačevanju vseh izobraževalnih storitev;
- izenačenost z državljani Republike Slovenije pri kandidiranju za štipendije, pri pri dobivanju štipendij za izobraževanje v Republiki Sloveniji;
- pravico do enakopravnega pristopa k javnim kulturnim in znanstvenim projektom Republike Slovenije, bodisi kot kandidat za nosilca projekta ali kandidat za sodelavca v projektu;
- pravico do statusa rednega člana Slovenske akademije znanosti in umetnosti;
- pravico do dedovanja po državljanu Republike Slovenije, če z državo, katere državljan je upravičenec, ne obstaja vzajemnost z Republiko Slovenijo glede dedovanja;
- pravico do pridobitve lastninske pravice na zemljiščih in nepremičninah;
- pravico do aktivne in pasivne volilne pravice na volitvah v državni svet Republike Slovenije;
- pravico do pridobitve priznanj in odlikovanj Republike Slovenije.

Za zasluge na področju delovanja med Slovenci zunaj Republike Slovenije podeljuje Urad posebna priznanja. Podeljevanje posebnih priznanj je urejeno s pravilnikom;

- prednost pri zaposlitvi v Republiki Sloveniji v tistih primerih, ko je, glede na zakon, možna zaposlitev oseb brez slovenskega državljanstva.

Če se pri razpisu prostega delovnega mesta, na katerega se, iz razlogov, ki jih določa zakon, lahko prijavijo tudi kandidati brez slovenskega državljanstva, poteguje za sprejem na delovno mesto več kandidatov z enakimi zahtevanimi pogoji, mora biti sprejet kandidat s statusom Slovenca brez slovenskega državljanstva.

12. člen

Pravice in postopke iz tega zakona je mogoče uveljavljati oziroma izvajati izključno v slovenskem jeziku.

13. člen

Oseba s statusom Slovenca brez slovenskega državljanstva, ki slovenskega jezika ne obvlada na ravni temeljnega sporazumevanja, pravic iz tega zakona ne more uveljavljati.

Oseba s statusom Slovenca brez slovenskega državljanstva lahko uveljavlja svoje pravice iz tega zakona takrat, ko jih v slovenskem jeziku zmore uveljavljati samostojno.

Drugi odstavek tega člena velja za osebe s statusom Slovenca brez slovenskega državljanstva, ki še niso dopolnile osemnajstega leta starosti.

14. člen

Obseg drugih pravic in olajšav, ki jih morejo uveljavljati osebe s statusom Slovenca brez slovenskega državljanstva in jih ta zakon ne ureja, lahko določijo predpisi, ki urejajo posamezna področja.

15. člen

Status preneha:

- s smrtjo
- s pridobitvijo državljanstva Republike Slovenije
- z odvzemom.

16. člen

Status se odvzame, če oseba s svojim delovanjem škoduje interesom Republike Slovenije, ali če se naknadno ugotovi neveljavnost oziroma lažnost prošnji priloženih dokazil.

17. člen

Za škodovanje interesom Republike Slovenije štejejo zlasti:

- samostojna propaganda ali operativna dejavnost upravičenca uperjena proti neodvisnosti, ozemeljski celovitosti, ustavnemu redu in dobremu imenu Republike Slovenije;
- pripadnost upravičenca organizaciji, katere delovanje meri na rušenje neodvisnosti, ozemeljske celovitosti in ustavnega reda Republike Slovenije;
- pripadnost tuji obveščevalni službi, če oseba s svojim delom škoduje interesom Republike Slovenije, ali če tem interesom škoduje s svojim delom v državnem organu ali organizaciji tuje države.

O odvzemu statusa odloči po uradni dolžnosti Urad.

18. člen

Upravičenec lahko v tridesetih dneh po vročitvi odločbe o odvzemu statusa vloži tožbo in začne upravni spor.

19. člen

Status Slovenca brez slovenskega državljanstva po tem zakonu preneha z dnem vročitve odločbe o odvzemu tega statusa upravičencu. Če odločbe upravičencu zaradi njegove nedosegljivosti ni mogoče vročiti osebno, šteje odločba za vročeno z dnem njene objave v Uradnem listu Republike Slovenije.

Če zaradi nedosegljivosti upravičenca za ugotovitev dejanskega stanja o odvzemu statusa ni mogoče opraviti upravnih dejanj v skladu z določili Zakona o splošnem upravnem postopku, se odločba izda brez sodelovanja upravičenca v postopku.

Če je bil upravičencu status Slovenca brez slovenskega državljanstva odvzet, pravica do vnovične pridobitve statusa ugasne.

20. člen

O pridobitvi in izgubi statusa Slovenca brez slovenskega državljanstva se vzpostavi evidenca, ki jo vodi Urad.

Evidenca se vodi na magnetnem mediju in obsega naslednje podatke:

- ime in priimek
- datum rojstva
- kraj rojstva
- država rojstva
- identifikacijska številka
- naslov prebivališča
- država prebivališča
- državljanstvo
- številka in datum izdane odločbe
- datum vročitve odločbe o pridobitvi statusa
- številka in datum izdane izkaznice o statusu
- številka in datum odločbe o izgubi statusa
- datum vročitve odločbe o izgubi statusa

21. člen

Pri uveljavljanju svojih pravic se je oseba s statusom Slovenca brez slovenskega državljanstva dolžna predstaviti z osebno identifikacijsko izkaznico, ki jo izda Urad.

Vsebino in obliko osebne identifikacijske izkaznice določi predstojnik Urada s pravilnikom, izdanim v roku devetdesetih dni od uveljavitve tega zakona.

Predstojnik Urada v roku devetdesetih dni določi tudi vsebino izjave o lojalnosti Republiki Sloveniji.

22. člen

Pristojbina za vlogo, postopek in odločbo o pridobitvi statusa znaša v protivrednosti 2000 točk v skladu z določbami Zakona o upravnih taksah.

Pristojbina se vplača ob vložitvi vloge.

Izjemoma lahko Urad prosilca zaradi upravičenih razlogov oprosti plačila takse za vlogo in odločbo.

Prosilcem, katerih prošnja oziroma vloga za podelitev statusa Slovenca brez slovenskega državljanstva je bila zavrnjena, se vrne polovica pristojbine v protivrednosti 1000 točk.

23. člen

Ta zakon začne veljati petnajsti dan po objavi v Uradnem listu Republike Slovenije.

Obrazložitev

V predlogu zakona predvidene rešitve prinašajo celovito in hkrati dovolj podrobno opredelitev ter ureditev odnosa med Republiko Slovenijo in slovenskimi rojaki zunaj njenih meja.

Temeljna zakonska kategorija je poseben status, imenovan status Slovenca brez slovenskega državljanstva, ki predstavlja popolnoma nov pristop k navezovanju Slovencev v zamejstvu in po svetu na slovensko državo.

Bistveni namen zakona je sprememba položaja, ki so ga doslej v Sloveniji imeli Slovenci brez slovenskega državljanstva. Slovenci brez slovenskega državljanstva, ki lahko dokažejo svojo privrženost vrednotam slovenstva in lojalnost slovenski državi sicer ne bodo izenačeni s slovenskimi državljani, na območju Slovenije pa ne bodo več tujci. Imeli bodo nekak vmesni status, ki jim bo omogočil bolj sproščene, tesnejše in pristnejše stike z matično domovino. S tem zakonom bo zato treba uskladiti tudi prvi člen zakona o tujcih, ki pravi, da je v Republiki Sloveniji tujec vsakdo, ki nima slovenskega državljanstva.

Pogoji za pridobitev statusa so jasni in niti ne zelo blagi; imetnik statusa, ki mu prinaša vrsto možnosti in praktično nobenih oblic, mora namreč vendarle zadoščati nekim določenim merilom in pričakovanjem naše države. Statusa ne smemo za nobeno ceno razvrednotiti z avtomatskim ali nekritičnim masovnim podeljevanjem.

Formalnopravno je status Slovenca brez slovenskega državljanstva privilegij, ki, po podatkih s katerimi razpolagamo, nima primerjave v svetu, zato ga bo dobil le, kdor bo resnično izpolnjeval vse v zakonu navedene pogoje.

Kdor se je kot optant, izseljenec ali pregnanec kadarkoli opredelil za pripadnika neslovenske narodnosti ne more v nobenem primeru pridobiti statusa Slovenca brez slovenskega državljanstva.

Da ne bi dobili ogromne množice Slovencev, ki v resnici niti ne obvladajo slovenskega jezika, ureja zakon zadevo tako, da oseba, ki je neposredno slovenskega porekla in zadostuje vsem drugim pogojem za pridobitev statusa, le-tega sicer lahko pridobi, ne more pa uveljavljati iz statusa izhajajočih pravic, če ne obvlada slovenskega jezika. Oseba s statusom Slovenca brez slovenskega državljanstva namreč lahko svoje pravice uveljavlja izključno samostojno in izključno v slovenskem jeziku. Republika Slovenija mora kot država majhnega naroda posebej skrbno varovati rabo svojega jezika, zato ni sprejemljivo, da bi komurkoli, izvzemši primere, na katere se nanaša 62. člen naše ustave, omogočili posebne ugodnosti, hkrati pa tolerirali njegovo neznanje slovenskega jezika.

Z možnostjo uveljavljanja statusnih pravic povezana zahteva po obvladovanju slovenskega jezika bo lahko marsikaterega Slovenca zunaj Republike Slovenije odločilno spodbudila k učenju slovenščine, kot jezika otroštva oziroma prednikov na eni, in jezika ugledne suverene države na drugi strani. Če mora slovenski državljan še v rodni Sloveniji obvladati vsaj kakšen tuj jezik, da se sploh lahko zaposli na marsikaterem delovnem mestu, potem ni nobenih razlogov, da znanja slovenščine ne bi mogli pričakovati in zahtevati od ljudi, ki jim je slovenska država priznala poseben status.

Upravno telo, ki bo odločalo in odgovarjalo za podeljevanja in odvzemanje statusa Slovenca brez slovenskega državljanstva mora biti urad Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu, ki je že sedaj centralni organ na področju odnosov med Republiko Slovenijo in Slovenci zunaj njenih meja.

Pravice, ki so po tem zakonu zagotovljene osebam s statusom Slovence brez slovenskega državljanstva, so deloma izbor iz skupine najpogostejših zahtev oziroma želja, ki jih izražajo Slovenci zunaj Republike Slovenije, deloma rezultat avtorjeve lastne presoje o tem, kaj je potrebno in smiselno omogočiti imetnikom statusa. Pri presoji je treba ves čas imeti pred očmi dejstvo, da ni dobro porušiti razmerja in ravnotežja pravic, ki jih uživajo tujci, imetniki statusa in državljani Republike Slovenije.

Osebam s statusom Slovence brez slovenskega državljanstva daje ta zakon pravice, ki so realne, uresničljive, skladne z njihovimi interesi in hkrati utrjujejo njihovo povezanost z matično domovino.

Morda najpomembnejši pravici, ki izhajata iz tega zakona sta pravica do pridobitve lastninske pravice na zemljiščih in nepremičninah in pravica do aktivne ter pasivne volilne pravice na volitvah v državni svet Republike Slovenije.

Prvo smo že obširneje utemeljili v uvodnih poglavjih, glede druge pa samo rečemo, da bi brez dvoma močno povečala interes in občutek soodgovornosti Slovencev zunaj Republike Slovenije za politično dogajanje v domovini. Na volitvah v državni svet imajo že zdaj pravico sodelovati tudi tujci (2. člen zakona o državnem svetu Republike Slovenije), kar pomeni, da razširitev aktivne pa tudi pasivne volilne pravice na populacijo oseb s statusom Slovence brez slovenskega državljanstva, ne bi smela predstavljati večjega problema.

V zvezi z odvzemanjem statusa so določbe zakona dokaj restriktivne, saj imetniku statusa ne dovoljujejo aktivnosti, ki niso v sozvočju z zagotovilom iz njegove pisne izjave o lojalnosti Republiki Sloveniji. Kogar slovenska država v pozitivnem smislu obravnava kot svojega človeka, čeprav ni njen državljan, ta si pač ne more dovoliti aktivnosti, ki bi ji povzročile takšno ali drugačno škodo.

Rešitve, ki določajo proceduro pridobitve in odvzema statusa, vodenje evidence, izdajo osebnih identifikacijskih izkaznic in plačevanju pristojbin so smiselno povzete določbe predpisanega upravnega postopka.

Kako naj bi Slovenci po svetu volili predsednika

Republika volilna komisija je po časopisih obvestila, da državljani Republike Slovenije, ki začasno ali stalno bivajo v tujini lahko volijo predsednika Republike Slovenije.

Predsednik državnega zbora Republike Slovenije je razpisal volitve predsednika Republike za nedeljo 23. novembra 1997.

Po zakonu o volitvah predsednika Republike (Uradni list RS št. 39/92) ima volilno pravico vsak državljan Republike Slovenije, ki bo do dneva glasovanja, t. j. 23. novembra 1997, dopolnil 18 let starosti in mu ni odvzeta poslovna sposobnost.

Zakon določa, da volilci, ki so na dan glasovanja v tujini, ker tam začasno ali stalno prebivajo, lahko glasujejo po pošti ali na diplomatsko konzularnih predstavništvih Republike Slovenije, če to sporočijo republiški volilni komisiji najkasneje 30 dni pred dnevom glasovanja in če država, v kateri prebivajo, dopušča tako glasovanje oziroma če to omogoča meddržavni sporazum. Državljan, ki nimajo stalnega prebivališča na območju Republike Slovenije, morajo istočasno vložiti tudi zahtevo za vpis v posebni volilni imenik.

Republiška volilna komisija pričakuje, da bo poleg glasovanja po pošti, letos organizirano tudi glasovanje na diplomatsko konzularnih predstavništvih, če bodo pridobljena soglasja državnih organov držav, v katerih se nahaja diplomatsko konzularno predstavništvo Republike Slovenije.

1. Obvestilo državljanom, ki stalno prebivajo v tujini

Republiška volilna komisija obvešča državljane Republike Slovenije, ki stalno prebivajo v tujini, da če želijo glasovati na volitvah za predsednika Republike po pošti ali na diplomatsko konzularnem predstavništvu Republike Slovenije, do 24. oktobra 1997 (30 dni pred dnevom glasovanja) vložijo pri republiški volilni komisiji zahtevek za vpis v posebni volilni imenik državljanov Republike Slovenije, ki nimajo stalnega prebivališča v Republiki Sloveniji.

Zahtevek vsebuje:

- osebne podatke državljana (ime, priimek, rojstni datum)
- podatke o zadnjem stalnem prebivališču državljana ali enega od staršev v Republiki Sloveniji oziroma, če tega ni mogoče ugotoviti, izjavo državljana, v kateri volilni enoti in volilnem okraju bo uresničeval volilno pravico;
- naslov državljana v tujini, na katerega mu je treba poslati volilno gradivo.

Zahtevku mora biti priložen tudi dokaz o državljanstvu.

Državljanstvo se lahko dokazuje na enega od naslednjih načinov:

- z navedbo serijske številke potnega lista, izdanega po zakonu o potnih listinah Republike Slovenije;
- s potrdilom o državljanstvu;

- z odločbo o pridobitvi ali ugotovitvi državljanstva Republike Slovenije;
- z izpiskom iz rojstne matične knjige ali drugo listino pristojnega organa, iz katere je razvidno državljanstvo Republike Slovenije.

Zahtevek mora biti osebno podpisan.

Če bo državljan 23. novembra 1997 v domovini in želi glasovati na volišču v Republiki Sloveniji, naj v zahtevku izrazi tudi to željo.

2. Obvestilo državljanom, ki začasno bivajo v tujini

Republiška volilna komisija obvešča tudi državljane Republike Slovenije, ki začasno bivajo v tujini (in imajo torej prijavljeno stalno bivališče v Republiki Sloveniji), da lahko do 24. oktobra 1997 sporočijo republiški volilni komisiji, da želijo glasovati po pošti ali na diplomatsko konzularnem predstavništvu Republike Slovenije.

Zahtevek mora vsebovati:

- osebne podatke državljana (ime, priimek, rojstni datum, točen naslov stalnega prebivališča v Republiki Sloveniji ter občino, v kateri ima stalno prebivališče v Republiki Sloveniji);
- točen naslov državljana v tujini, na katerega naj se mu pošlje volilno gradivo.

Zahtevek mora biti osebno podpisan.

3. Na podlagi zahtevkov bo ugotovljena volilna pravica državljanov, izdana volilna karta ter poslano drugo gradivo na naslov v tujino.

4. Zahtevki se posredujejo na naslov:

*REPUBLIKA SLOVENIJA
REPUBLIŠKA VOLILNA KOMISIJA
1000 Ljubljana, Slovenska 54
fax.: + 386 61 13 31 269*

5. Dodatne informacije državljani lahko dobijo tudi na diplomatsko konzularnih predstavništvih Republike Slovenije.

Republiška volilna komisija

Kulturni programi Izseljenskega društva Slovenija v svetu v letu 1997

Februar, '97 Ingolstad (Nemčija): Nastop Vasovalcev na slovenskem kulturnem prazniku.

Maj, '97 London (Anglija): Gostovanje Kamniških kolednikov in pesnika Toneta Kuntnerja na slovenskem dnevu.

Maj, '97 Pariz (Francija): Nastop kvinteta Sumus v Chatillonu na kulturnih dnevih.

Maj, '97 Vadstena (Švedska): Nastop Študentskega pevskega zbora iz Maribora in Kvarteta sester Potočnik na vseslovenskem binkoštnem srečanju v Vadsteni.

Junij, '97 Gostovanje plesne skupine Prvi rej iz Canberre (Avstralija) v Sloveniji.

Junij, '97 IV. tabor Slovencev po svetu na temo Predlogi za splošni zakon za Slovence po svetu.

Junij, '97 Serija programov v okviru Evropskega meseca kulture z naslovom Kulturna ustvarjalnost Slovencev v diaspori.

Julij, '97 Študijsko potovanje maturantov iz Argentine, Kanade in Združenih držav Amerike v Slovenijo.

Avgust, '97 Svetovno srečanje slovenske mladine v Ljubljani.

Oktober, '97 Gostovanje MPZ Vasovalci v ZDA in Kanadi.

Oktober, '97 Predstavitve slovenske skupnosti s Švedske v Ljubljani.

November, '97 Gostovanje Domžalskega komornega zbora v Argentini.

December, '97 Oprema knjižnic v slovenskih društvih po svetu.

December, '97 Miklavževanje za Slovence iz sveta, ki so tačas v Sloveniji.

Knjige, časopisi in revije:

- Pomoč pri urejanju in izdaji revije Korenine (Pariz).
- Izdaja mesečne revije Tabor, glasilo povojnih izseljencev in njihovih svojcev v izseljenstvu (Argentina).
- Izdaja kulturno informativnega tednika Svobodna Slovenija (Argentina).
- Izdaja zgodovinskega zbornika ob 50-letnici Zedinjene Slovenije (Argentina).
- Izdaja zgodovinskega zbornika ob 100-letnici Kranjsko slovenske katoliške jednote (Združene države Amerike).
- Kulturno informativni list Izseljenskega društva Slovenija v svetu.
- Izdaja kulturno obveščevalnega glasila Glas Slovenske kulturne akcije.

Iz domačega in izseljenskega tiska

Svetovno srečanje slovenske mladine v Ljubljani

Novi glas, Gorica, 31. julija 1997

Srečanje slovenskih maturantov iz Argentine, Kanade in ZDA

V Zavodu sv. Stanislava v Šentvidu pri Ljubljani je bilo v nedeljo (20. 7. 1997) prijetno srečanje slovenskih izseljenskih maturantov, ki so na tujih tleh zrasli iz slovenskih korenin. V organizaciji Izseljenskega društva Slovenija v svetu so prišli na obisk iz Clevelanda, Mendoze, Hamiltona, pa Rast 26 iz Buenos Airesa. Srečanje se je začelo z mašo, ki jo je v kapeli Zavoda sv. Stanislava daroval upokojeni ljubljanki nadškof dr. Alojzij Šuštar, na koru pa so ob zvokih kitar ubrano peli maturantje in naši skavti. Nadškof je v svoji pridigi slovenskim maturantom iz tujih dežel med drugim zaželel, da bi bili dnevi, ki jih bodo preživeli v domovini staršev, zares bogati in da bi iz Slovenije odnesli lepe vtise.

Po maši se je srečanje mladih iz izseljenstva in Slovenije ter slovenskih skavtov nadaljevalo v dvorani Zavoda sv. Stanislava, kjer so zastopniki mladih iz izseljenstva predstavili maturantske skupine. O tem, kako in kje se ti mladi plemenitijo s slovensko kulturo in z jezikom svojih staršev in starih staršev so povedali, da slovenski tečaj v slovenski skupnosti v Mendozi, provinci ob vznožju mogočnega vrha Aconcague na zahodu Argentine, traja dve leti. Pouk poteka vsako soboto po dve učni uri, kjer se učijo slovstva, zgodovine, narodoslovja, veroučne vzgoje, oblikovanja osebnosti in slovenščine. V slovenski šoli pri Svetem Vidu v Clevelandu (ta je bila ustanovljena pred 40 leti z namenom, da bi učili slovenske otroke slovenskega jezika) poteka slovenski pouk ob sobotah po dve šolski uri in pol. Cilj slovenske šole je ohraniti stare slovenske navade in običaje ter ohraniti slovensko skupnost. V okviru te šole pripravijo miklavževanje, materinsko proslavo, poleti pa taborijo na slovenski pristavi. Tako, pravijo, lahko iz srca zapojejo "S ponosom reči smem, Slovenec sem,..." Vodilo Slovenskega srednješolskega tečaja Marko Bajuk (ustanovljen leta 1960) v Buenos Airesu v Argentini, od koder je skupina maturantov RAST 26, je ljubezen do resnice, do slovenstva, do mladine. Namen tega Srednješolskega tečaja pa je doseči rast srednješolcev iz slovenskih korenin, v zvestobi do svojega rodu in skupne preteklosti, v preteklosti, v razvoju osebnih darov in talentov, v skladu s končnim ciljem, ki je Bog. Pouk poteka po izdelanih učnih načrtih iz naslednjih predmetov: slovenščina, verouk, zgodovina, zemljepis Slovenije, svetovni nazor, živa beseda in petje. Srednješolkemu tečaju pomaga odbor staršev, ki prevzame izvenšolsko delo. Slovenska šola v Hamiltonu, velikem mestu v Kanadi, spada v hamiltonsko katoliško šolsko upravo že več kot devetnajst let. Cilj slovenske šole je, da se otroci naučijo brati, pisati in govoriti slovensko ter čutiti slovensko zavest, ponos in ljubezen do slovenske zemlje, omike narodnih izročil ter spoštovanje do slovenskega jezika, čeprav rastejo v povsem drugačnem okolju.

Na odru dvorane so se potem zvrstili nastopi posameznih slovenskih maturantov iz izseljenstva: od recitacij Prešernove "O Vrba", "Zdravica", Vodnikove "Slovenec, tvoja zemlja je zdrava", Franceta Papeža "Pismo", "Dva svetova" do ubranega petja (Slovenec sem, Slovenija, moj dom brez mej), pa plesnih podob, ki vežejo slovenske maturante s Slovenijo in Argentino ter argentinskih plesov.

Ganljivo in zelo prisrčno so proti koncu kulturnega dela lepega nedeljskega srečanja zvene besede ene od maturantk Slovenskega srednješolskega tečaja - RAST 26: "Argentinsko slovenska mladina ima nekaj svojskega: slovensko preteklost, korenine in kulturo, argentinsko sedanjost ter argentinsko in slovensko prihodnost. Naša mladina raste iz slovenskih korenin na rodovitni argentinski zemlji in je tudi del Slovenije. Danes smo tukaj, da se iz korenin slovenstva nasrkamo novega življenjskega soka ter prilijemo v daljni deželi k viru, ki po zaslugah naših dedov namaka mlado rast Slovenije v svetu, Slovenije v Argentini."

V teh prihodnjih dneh bodo maturantje obiskovalci naše dežele, pili njene lepote v vsej prostranosti Dolenjske, Primorske, Gorenjske in Štajerske. V tem času jih bo sprejel tudi ljubljanski nadškof in slovenski metropolit dr. Franc Rode. V njihov program pa je vpeto še romanje na Svete Višarje.

Obisk slovenskih maturantov

Maturantje pišejo - Argentina

Svobodna Slovenija, 24. julija 1997

RAST XXVI

Šentvid, 21. julija 1997

Dragi domači! Dragi profesorji!

Končno smo prišli, (seveda je Slovenija lepa!), je pa daleč, ko že komaj čakaš, da boš prišel.

Na letališču nas je sprejel predsednik SVS Boštjan Kocmur, in koliko sorodnikov je bilo! Eni z rožami, drugi s poljubi, vsak na svoj način je izžareval svojo ljubezen in veselje.

Zelo smo bili utrujeni, pa ni šel nobeden spat pred deseto. Hoteli smo spoznati vsaj malo Slovenije in vsak si je ogledal vsaj okolico, kjer živi. Eden je ves presrečen povedal, da si je šel ogledat, kje je živela staramama!

V nedeljo smo se zbrali že ob 8. zjutraj v škofovih zavodih, kjer smo dobili maturanske majice, potem smo šli po sobah in ob 9. smo se zbrali pri sv. maši, ki jo je daroval nadšof Alojzij Šuštar, petje so vodili Mendoščani, ki so se tisti dan na žalost že poslavljali. Po maši je bila predstavitev vseh skupin, nato pa igre, ki so jih pripravili skavti, malo smo spoznali Šentvid, potem pa je bil že čas za kosilo.

Popoldne smo se zopet vsi zbrali in predstavili kulturni program, zopet so nas dijaki iz Mendoze presenetili na vseh področjih.

Potem smo si ogledali Šentvid zvečer, šli malo na hrib, ki je čez Celovško cesto, tam uživali lepote Slovenije, ki smo se je tako veselili. Zanimivo, da povsod srečaš znane ljudi. Ko smo šli na hribček, smo prosili, če gremo lahko po stezi, pa nam je gospa dovolila. Povedali smo, da smo iz Argentine, vsa presenečena nas je objela in dejala: "Jaz sem pa svakinja gospoda Miklavca". "Katerega", smo vprašali: "tistega, ki dela klobase?..." "Ja."

Zgodaj smo šli spat, saj se pripravljamo na pot v Davčo in se začne turneja za en teden.

Nasvidenje prihodnjič!

Ah! Narava, narava!

Svobodna Slovenija, 7. avgusta 1997

V ponedeljek smo se napotili v Davčo, kjer so nas sprejeli skavti, ki so bili ves teden z nami. Neverjetno, kako so uslužni, res vedno pripravljene. Naučili so nas razne igre, pesmi, in najvažnejše pa ljubezen in spoštovanje do bližnjega.

Vstajali smo vse dni zelo zgodaj in zvečer seveda tudi zgodaj šli spat; težko se je bilo privaditi temu; je pa za to zelo dobro poskrbel Franci.

V torek smo šli na Porezen. Pot ni bila lahka (za nekatere), ko pa smo prišli na vrh, smo pozabili na vse. Na poti nas je dohitel župnik Urbanija, prinesel je čaj in slaščice.

V sredo smo si malo ogledali Groharjevo domačijo. Tam smo postavili kar cel orkester. Vsakemu so dali inštrument in tako smo se zabavali. Dobili smo tudi umetnike za risanje in to kar v nekaj minutah. Potem smo šli do Železnikov in si ogledali železarski muzej.

V četrtek smo zopet šli v hribe in sicer na Ratitovec. Z vseh teh gora lahko vidiš lepote Slovenije.

V soboto pa smo se učili izdelovati suho robo, klekljati, mrvo obračati, laniti in češnje nabirati (tega sicer nas nihče ni učil, smo kar sami hitro znali). Dobil nas je tudi dež, vse te kmetije smo si ogledali peš in to vedno po hribih.

Za žogo, karte in prosti čas smo bili vedno pripravljene. Zvečer smo se zbrali v šolski dvorani in s Kanadčani in Amerikanci predstavili kulturni program. Vaščani so bili zelo zadovoljni, kar je bil naš namen. (Tisti večer smo imeli dovoljenje malo zaplesati in sicer do 22.15, to je bilo kar veliko, saj se je vsako noč luč ugasnila ob desetih).

V soboto pa je bila na vrsti duhovna obnova. Vodil jo je g. Janez Rihar in moramo reči, da je bil popoldanski program zelo zanimiv, tako da je gospod žel buren aplavz. Zvečer nas je obiskala Kocmurjeva družina. Skavti so nas pogostili s tortami in spominčki (križ sv. Franciška in njihova rutka), potem pa taborni ogenj. Že v soboto so solze tekale, ko smo se zahvaljevali Boštjanu (skavtu), Roku, Maji, Igorju in Alenki. Veliko so naredili za nas brez vsakega plačila, samo iz idealov in slovenske zavesti.

V nedeljo smo se poslovili od Davče s sv. mašo, pri kateri smo peli in sodelovali s prošnjami in molitvijo.

Poslovili smo se od vaščanov, posebno pa od skavtov; slovo je težko, kadar spoznaš dobre ljudi.

Odpeljali smo se v Ljubljano, od tam pa na pot v Celje in Teharje, kjer smo počastili naše padle junake, - si ogledali umetno jezero. Najprej smo šli na Ptuj, tam smo se zaljubili v prekrasno mesto, ki ni nič manj lepo od Maribora, posebno kadar te sprejme župnik s takim veseljem in ljubeznijo. Pokazal nam je mesto Maribor in povedal zgodovino. Pa tudi na večerjo nas je povabil. Potem smo se zopet peljali v Ljubljano, kjer smo prenočili.

Danes pa smo že na poti v Krško, ogledali smo si Otočec in uživamo prekrasne lepote Slovenije.

Še se bomo oglasili!

Prišli smo nazaj...

Svobodna Slovenija, 18. septembra 1997

Šele sedaj se oglašamo, ko smo že tri tedne doma. Saj ni bilo časa, naj bi bil izgovor.

V ponedeljek 28. julija, smo se odpeljali k predstavnikom krške občine. Po lepem sprejemu, pozdravih in recitacijah smo si ogledali mesto in smo se kopali v bazenu, kjer smo se ohlajali nekaj uric. Po kosilu so nas peljali na Koprivnik in smo lahko videli mejo med Slovenijo in Hrvaško. Ko smo se vrnili nazaj v Ljubljano smo si še ogledali baročno kapucinsko knjižnico, kjer nam je skoraj slep pater na zanimiv način pripovedoval zgodovino njihovih knjig.

V torek smo se odpravili po Ljubljani. Najprej smo imeli sprejem pri nadškofu Francu Rodetu. Lepo nas je pozdravil in nas spomnil, od kod izhajamo in da moramo biti ponosni, da smo Slovenci in Argentinci; nato nam je dal blagoslov. Šli smo pozdravit sestre Marije Pomočnice, katere so nas čakale in z veseljem pogostile.

Po Emoni smo šli na grad, od koder smo si ogledli še glavne točke v Ljubljani: Narodno galerijo, Cankarjev dom, itd.

Po tem prehodu pa smo šli v Šmartno, kjer so nas čakali mladi, da so nas spremljali na Šmarno goro. Naši "srnjaki" so bili takoj gor. Na žalost je bila cerkev že zaprta in nismo mogli pritrkavati. Razgled je bil tako lep, da se nam ni dalo iti dol. Bogoslovec Marko nam je z navdušenjem pripovedoval o zgodovini šmarske cerkve, kjer je bil Jože Adamič kaplan, potem pa smo se s pesmijo poslovili.

V sredo smo imeli sv. mašo na Brezjah, ki jo je daroval g. Rihar, po maši pa smo pozdravili še Lujansko Marijo.

Potem smo se odpeljali na Bled. Nimamo besed za opisat krasot, ki smo jih videli z blejskega gradu, kaj šele ko smo zagledali otok; in da ne rečemo, ko smo plavali do otoka in se kopali v jezeru. Popoldne so nas Američani pavabili na "kremšnite". Po večerji pa smo se vrnili v škofove zavode.

V četrtek se nismo mogli naužiti vse lepote, saj smo šli iz enega lepega kraja v drugega, še lepšega. Vršič, Bovec, Kranjska Gora, izvir Soče, Ruska kapela, ogledali smo si botanični vrt, slapove Boke in še in še bi lahko opisovali pot do Kobarida. Tam smo kosili in si ogledali znameniti muzej prve svetovne vojne. Zelo je bil zanimiv in prav nič dolgočasno ni bilo poslušati, kako so se Slovenci pod avstrijsko komando ob soški fronti bojevali proti Italijanom. Potem smo se odpeljali čez Most nad Sočo po prelepih krajih do Dantejeve luknje. Kako je čudovito!

V petek, ko smo se zbudili, smo bili zelo razočarani. Deževalo je, mi pa na morje! Najprej smo šli v Koper in sicer v škofijski ordinarijat in v Ognjišče, kjer nas je sprejel oče Bole, kot vedno nam je podaril knjige in potem je še pokazal koprsko stolnico in trg. Ogledali smo si Piran in Izolo, dokler se nismo popoldne opogumili in se kopali v Fiesi. Seveda je posijalo sonce ko smo se poslavljali.

Peljali smo se do Klanca pri Kozini, kjer nas je čakal g. Pregelj in nam pokazal Sveto jamo, to se pravi jamo, kjer se je skrival svetnik, preganjani kristjan in katerega Italjani častijo in tja enkrat na leto romajo. To je zelo lepa jama, ki pa ni turistična. Šli smo naprej do župnišča, kjer so nas sprejeli mladi s kruhom in soljo. Po dva sta prišla iskat enega od nas, podarili so nam majhno darilce, razkazali prostore, v katerih stanujejo ter seveda cerkev. Z njimi so bili duhovniki in sestre. G. Robert, ki je bil pri nas v Argentini in g. Lojze Kržišnik, ki se je takrat pripravljajal na

obisk k sorodnikom v Argentino. Potem smo skupaj večerjali čevapčiče, dolgo peli in se pogovarjali, dokler ni bil čas za vrnitev v Ljubljano.

V soboto smo z gospodi Hočevarjem, Riharjem in Cukjatijem šli na grad Turjak, kjer so nam razlagali domobransko tragedijo. Potem pa čez gozd do Kočevskega roga, kjer so pobijali naše domobrance. Vsak je na svoj način pokazal, kar je čutil. In tako smo se lahko zahvalili njim, ki so dali življenje tudi za nas.

Po poti naprej smo malicali ob cesti in nato smo si ogledali še žužemberško cerkev, Muljavo, kjer so nam pokazali Jurčičevo domačijo, seveda niso manjkale slike pri Krjavljevi koči. Okrepčali smo se v gostilni, tako da je bila lažja pot naprej. V Grosupljem so nas čakali župan in vaščani in smo se predstavili, nastopili, in pokramljali v družbi, potem smo šli še na večerjo in, kar je bilo najbolj zanimivo, na gasilsko veselico. Tam je igral ansambel Franca Miheliča, ki je za nas zaigral eno pesem. Ob lepem večeru in domači glasbi smo se zabavali in doživljali to, kar so nam že drugi pripovedali, namreč da je na gasilskih veselicah lepo.

V nedeljo smo zajtrkovali že ob petih, ker smo šli na božjo pot na Sv. Višarje. Ideja je bila iti peš, toda ko smo zvedeli, da lahko gremo z gondolo, smo se kar hitro odločili zanjo (samo trije so šli peš). Prisostvovali smo srečanju treh Slovenij pri maši, ki jo je daroval nadškof Rode, in se srečali z nekaterimi znani ter poklepetali in občudovali naravo, ki je tako lepa. Težko smo se odločili za pot nazaj. Skoraj vsi smo šli peš.

Zanimiva je bila pot nazaj v Slovenijo, peljali smo se s farani iz neke župnije iz Ljubljane, pa nam je neka gospa rekla, da gotovo ne znamo nobene narodne. To je bilo, kot da bi nas uščipnila, zapeli smo venček narodnih. Ustavili smo se še ob slapu Peričnik in šli po drugi poti dol, tako da smo vedno dobili kaj zanimivega za ogled. Ko smo prišli nazaj v škofove zavode, smo večerjali pico, ki so jo nam pripeljali.

V ponedeljek ni bilo treba tako zgodaj vstati, saj smo bili zmenjeni šele ob devetih na Vrhniki in kot ponavadi smo prišli petnajst minut prej, tako da je bil župan kar začuden. Bili smo v Cankarjevi domačiji, šli do izvira Ljubljanice in se okrepčali pod lepo senco zraven gostilne, kjer smo kosili.

Po kosilu smo se odpeljali do Predjamskega gradu, katerega smo si z zanimanjem ogledali in poslušali razprave o tem, če je grad dobro prenovljen, saj je bil tolikokrat dodatno zgrajen, da ne vedo, kakšen je bil od vsega začetka. Pot smo nadaljevali v Postojnsko jamo, kjer smo si ogledali lepote, ki nam jih je Bog podaril, in se čudili vsaki zanimivosti, ki smo jo videli in slišali. Potem smo kupovali spominčke in kmalu smo se odpravili v Rovte, kjer niso imeli nič pripravljenega, saj smo prišli tričetrt ure prezgodaj. Sprejeli so nas mladi s pesmijo in v cerkvi nas je župnik pozdravil. Potem smo šli z vaščani na čevapčiče, kjer smo se srečali z mladino in smo nastopili, igrali nogomet in uživali pri igranju harmonike, saj nam je mojster pokazal, kako zna igrati. Na žalost smo se zgodaj poslovili, ker smo naslednji dan šli na Koroško: Tisti večer smo se poslovili od Američanov in Kanadčanov, saj so se morali odpeljati nazaj.

Pred Mohorjevo družbo v Celovcu smo že čakali ko je prišel g. Nužej Tolmajer. Bil je ves presenečen zaradi točnosti. Najprej nam je pokazal Mohorjevo družbo in smo si ogledali mesto, potem pa na avtobus do Minimundusa. Od tam do Vetrinjske cerkve in do Gospe Svete. Potem smo si ogledali vojvodski prestol in prespali pri g. Kopeinigu v Tinjah. Naslednji dan smo morali nazaj v Slovenijo; v Dovjem smo se srečali z g. Urbanijo in smo šli na Triglav. Po poti nas je seveda močil dež, a to ni vplivalo, da ne bi srečni prišli do Kredarice. Tam smo srečali Kolednike

in Toneta Kuntnerja, ki so nastopali za stoletnico kapele na Kredarici. Zgodaj zjutraj smo se vzpeli do Aljaževega stolpa kjer nas je čakal krst. Krstila nas je Vesna, nečakinja g. Urbanije, ki nas je vestno spremljala.

Pot navzdol je bila lažja in lepša, ko smo šli skozi planino do Pokljuke, kjer nas je čakal avtobus. Ponosno smo povedali šoferju, da smo bili zmožni priti na Triglav. Kosili smo na Bledu in komaj čakali, da se bomo tuširali. Pripravili smo se na večerjo s skavti, in se poslovili od prijateljev, ki so bili tako dobri z nami.

Še zadni dan skupaj, potem pa k sorodnikom; to se pravi sprehod po Ljubljani in nakup spominčkov. Na kosilo so nas povabili krščanski demokrati. Z nami so bili gospodje Peterle, Vencelj, Puc, Orehar, Slak ter Ilc, s katerimi smo se lepo pogovarjali.

Ob pol sedmih so začeli prihajati sorodniki v škofove zavode in poslovli smo se. Šele zadni dan smo se zopet dobili na Brniku.

Ko se srečujemo nam misli vedno hitijo v prelepo Slovenijo!

Zahvalno pismo

Svobodna Slovenija, Buenos Aires, 18. septembra 1997

Končno smo uresničili naše sanje, spoznali smo Slovenijo, domovino naših staršev in starih staršev. Spoznali smo naše korenine in, kar je najvažnejše, zelo lepo smo se imeli.

Radi bi se zahvalili vsem, ki ste pripomogli k uresničevanju našega potovanja: našima voditeljema gospe Mariji Zurc in gospodu Matjažu Čeču, ki sta nam pomagala, nas vodila, spodbujala, pohvalila in tudi kregala, ko je bilo potrebno.

Društvu Slovenija v svetu oz. gospodu Boštjanu Kocmurju in njegovi soprogi, gospodu Franciju Kadivcu in gospodu Janezu Riharju; slovenskim skavtom iz župnije Fužine iz Ljubljane, ki so nam krajšali čas in so nas naučili veliko novih reči. Posebna zahvala g. Francetu Urbaniji in nečakinji Vesni, ki sta nas vodila na Triglav; g. Venclju, g. Pucu in prof. Peterletu; vasi Davči, ki nas je gostila cel teden; ljubljanskemu nadškofu Francu Rodetu; nadškofu Alojziju Šuštarju; g. župniku v Mariboru; g. županom iz Vrhnike, Kranja, Krškega, Grosuplja, Logatca; g. Mirotu iz Sorice; šmarski mladini; g. Francetu Boletu iz Kopra; vaščanom iz Rovt; skupina duhovnikov z g. Kržišnikom na čelu in g. Hočevanju iz NSZ. Za dobro razumevanje pa skupinam iz Hamiltona, Kanade (Marija Truden) in Clevelanda, ZDA (Andrej Ribič). Čeprav smo se videli samo za nekaj ur, bi se radi zahvalili skupinama iz Mendoze in Clevelanda.

Posebna zahvala društvu Zedinjena Slovenija, srednješolskemu tečaju "ravn. Marko Bajuk", gospe Nedi Vesel in vsem profesorjem, posebno gospodični Metki Mizerit in g. Lojzetu Rezlju, ki sta nam pomagala pri pripravi almanaha in recitacij; ge. Anki Gaser, ki nas je učila petja, in prof. Marcelu Caretju, ki nas z veliko potrpežljivostjo naučil argentinskih folklornih plesov. Posebna zahvala za darovano sv. mažo g. Jožetu Škerbecu.

Zahvalimo se tudi vsem tistim, ki so nam ekonomsko pomagali, da smo lahko potovali: podjetje Adidas in Aeroestacion Moron, zahvala tudi gre prof. Tinetu Vivodu za pomoč pri uniformah.

Nazadnje pa bi se radi zahvalili našim staršem, ki so se potrudili in žrtvovali, da je naša RAST XXVI lahko potovala v Slovenijo.

Vsem, tudi neomenjenim, najlepša hvala.

Maturantje pišejo iz Združenih držav Amerike

Ameriška domovina, 4. september 1997

Dijaki Slovenske šole so obiskali Slovenjo

Si slovenskega rodu

te ne prašam kam, čemu,

kadar boš prišel domu,

sin neumrjoče Slave,

spomni bratov se krog Save!

France Prešeren

Cleveland, O. - Ali se še spominjate začetka starega televizijskega programa Walt Disney's Wonderful World of Color? Včasih ga še pokažejo. Tinkerbelle zavrti svojo čarobno palico in poškropi televizijsko sliko z različnimi barvami. Ko barve nekaj sekund tečejo, Tinkerbelle ponovno lopi s palico tako, da se prikaže lepa, jasna slika.

Rada bi tudi jaz tako čarala. Pokazala bi vam lepo, jasno sliko poletnega potovanja z graduanti Slovenske šole pri Sv. Vidu. V glavi imam le poškropljenje barv - različne spomine, ki tečejo in se livajo ena v drugo. Ker nisem Tinkerbelle bom morala opisati te glavne spomine. Sami si boste morali pričarati sliko.

Izseljensko društvo Slovenija v svetu je slovensko šolo pri Sv Vidu povabilo na dvotedenski program imenovan "Srečanje slovenskih maturantov". Odpotovali smo 3. julija in se v Cleveland vrnili v ponedeljek, 21. julija. Od sv. Vida nas je bilo 18: 5, ki so grduirali lani, 10 letošnjih graduantov, in tri voditelji skupine: ga. Meti Lavriša, g. Jože Škrabec in podpisana. Pridružili smo se skupini iz Mendoze, Argentina. V tej je bilo 12 maturantov ki jih je vodila Angelca Šmon-Bajda. Stanovali smo pa v Jegličevem dijaškem domu v škofovih zavodih v Šentvidu pri Ljubljani.

Zame je bil najpomembnejši dan programa v nedeljo, 13. julija. Takrat nas je dr. Anton Drobnič, javni tožilec Republike Slovenije, vodil skozi kraje slovenskega križevega pota: Turjak, Kočevje, Kočevski Rog. Dr. Drobnič je bil mladoletni domobranec in zaradi mladosti ostal pri življenju. Predaval nam je o tej hudi preteklosti od padca Jugosavije do pobijanja domobrancev.

Dr. Drobnič je vse to razlagal odkrito, mirno in razločno, kakor da bi zadevo postavljaj pred sodišče. Mladi so mu z lahdoto sledili, tako da ni bilo treba dosti pomoči v angleščini. Poseben vtis je dodal pa Rog, ki tudi v lepem soncu shladi kri.

Po govoru je dr. Drobnič vodil tiste, ki so hoteli, pogledati v jamo Pod Krenom, ki po petdesetih letih priča o ubijanju. Zemlja se pogreza in se delajo odprtine, skozi katere je videti kosti tistih, ki so umrli blizu vrha jame.

V "camcorderju" mi je zmanjkalo traka prav takrat, ko so šli dol. Sedela sem na kamnu in menjala trak. Ostali, ki niso šli dol, so se mi približali. Ko so se vrnili tisti iz jame, so tudi prišli k meni. Tako zbrani smo se pogovarjali o tej prestrašni zgodovini. Zdelo se je, da smo se zbrali, da bi drug drugega potolažili, ali pa samo, da smo bili skupaj.

Čeprav so graduanti mladi, stari pač od 13 do 15 let, so v tej skupnosti pokazali zrelo razumevanje o tem, kar se je v tem kraju zgodilo. Tone Ovsenik je omenil, da še sedaj mnogi ne verjamejo, da se je to zgodilo. Rekla sem: "In kako pa moreš to razložiti?" Edi Mejač pa je odločno odgovoril: "Ne moreš!" In smo vsi molčali, ker smo ga dobro razumeli.

V tej tišini sem bila zelo ponosna na to clevelandsko mladino. Ponosna sem bila na njihovo znanje o teh dogodkih ter na njihovo vedenje tukaj in za razumevanje resnice. Ponosna sem bila, da sem ta trenutek lahko bila med njimi. Če bi prišli v Slovenijo smo za ta trenutek - bi se splačalo.

Prav je, da še naslednja generacija zve o sovraštvu, ki se je pripetilo z vetrinjsko tragedijo. To nasprotovanje še živi v Sloveniji in smo ga srečali malo pred našim obiskom Roga.

Obedovali smo v Gostišču Novak pri Kočevju. Odgovorna oseba tu ni sprejela plačilne kartice od društva Slovenija v svetu, kot jo je vsaka druga restavracija, v kateri smo jedli. Zahtevala je, da vsak od nas 33 plača svoj račun. Šofer se je odločil, da bo on za vse plačal in mu bo SVS denar vrnila.

Račun je bil neverjetno visok. Verjetno ta šofer ne bo več pripeljal ljudi sem. Verjetno je odgovorna oseba slišala Američane in si mislila, da lahko malo več računa. Ne vem. Vem samo, da je bilo to precej "balkansko" vedenje. In dokler je bolj pomembno ljudem nagajati, kot streči gostom, naj se Slovenci ne čudijo zadržanosti zahodnega sveta.

Omenjeni dogodek kaže, kakšne težave ima Slovenija s spremembo v demokracijo.

V ponedeljek, 7. julija, smo se srečali z nadškofom dr. Francem Rodetom.

Prezv. nadškof je rekel: "Slovenija je sedaj samostojna, neodvisna država in to je velika sreča in veliki ponos za ves slovenski narod in mislim, da tudi za vas, ki ste potomci Slovencev iz Severne in Južne Amerike... Mislim, da je Slovenija dežela, ki ima lepo prihodnost. Izhajamo iz obdobja, ki ni bilo srečno za slovenski narod, iz obdobja totalitarne komunistične diktature. Tega smo se rešili in to se ne bo nikoli več vrnilo v Slovenijo. O tem smo prepričani in ste lahko prepričani.

Seveda nismo še v popolni demokraciji... Veliko stvari je, ki govorijo proti demokraciji v Sloveniji: veliko napak, veliko kopičenje oblasti v rokah določene skupine ljudi iz prejšnjih časov. Vendar tudi to, mislim, bomo v nekaj letih morali popraviti, tako da bo Slovenija ne le samostojna država, ampak tudi v resnici prava demokratična dežela."

Te besede dokazujejo, da je nadškof optimist. Naj ga Bog varuje in Sloveniji pomaga k hitri popravi.

Nadškof je lepo govoril tudi o kulturi, jeziku, slovenskih koreninah in dediščini. Čeprav je zelo zaposlen, je ostal kar dolgo med nami in hitro odkril "zlahtnike" tako med Amerikanci kot Argentinci. Njegov govor je trajal 10 minut in medtem je skušal biti do obeh skupin enako pozoren. Nato mu je vsaka skupina poklonila darila in pesmi.

Poleg srečanja s pomembnimi osebnostmi, kot sta dr. Drobnič in nadškof Rode, smo se srečali tudi z drugimi rojaki, ki so nas izredno lepo sprejeli.

V Logatcu nas je sprejel župnik Tone Kompare in člani cerkvenega zbora. G. župnik dobro razume, kako težko je v Ameriki ohranjati slovenski jezik, ker ima brata in svakinjo v Connecticutu in je sam tam študiral. Čestital nam je, da naša slovenska šola že toliko let obstaja in nam dal spodbudo, naj tako nadaljujemo.

Na Krasu smo se srečali z mladino na njihovih duhovnih vajah. Teme, o katerih so razpravljali med tednom, so bile: prijateljstvo, dobrodošlost in velikodušnost. Otroci so potem te ideje vadili z nami. Kako lepo smo se imeli ob kresu, ko smo peli, poslušali šale in pekli krompir!

Kasneje nas je pogostil tudi krški župan Danilo Sitar. Njegov sin nas je vodil k bazenu, na pico in pozno v noč k očetu županu. (Naj dodam, da se g. Sitar lepo spominja svojega obiska v Clevelandu.)

Sledila je Davča.

Pet dni smo preživeli v hribih nad Škofjo Loko sami zase. Tega dela programa sem se najbolj bala. Odrezani od sveta, naučili naj bi se med seboj razumeti; včasih nisem vedela, v katero smer bo šlo. In vendar smo se kar radi imeli, združevale so nas verjetno številne dejavnosti.

Kot planinci smo šli na Ratitovec in Porezen. Z Ratitovca smo se lepo vračali, s Porezna pa smo se drsali po blatu. Postali smo tudi muzikantje in risarji po obisku domačije Ivana Groharja. Naučili smo se novih pesmi in prepevali tudi "ta stare". Igrali smo tudi vloge: gusarje, čistilce, šaljivce, nastopajoče. Na kratko rečeno - luštno je bilo!

Program v naravi se je končal in vrnili smo se v Šentvid za dva dni. V nedeljo, 20. julija, so se nam pridružili tisti maturantje, ki bodo sodelovali pri srečanju zadnja dva tedna v juliju. Del nedeljskega programa je bil nastop udeležencev z vseh šol. Dvorano, kjer je mladina nastopila, so leta 1945 komunisti uporabili za ječo domobrancev.

Ko sem gledala naše maturante na odru, sem bila tako prevzeta, da nisem mogla več snemati. Na odru je stalo 15 naših mladih. Nastopali so pred drugimi mladimi s treh kontinentov, ki imajo svojo zgodovino.

Naši so recitali pesem, ki je vklesana na Kipu svobode v New Yorku, peli so "America, the beautiful", in brali zbrana pisma Kotičkovega strička od Karla Mauserja.

Pred seboj sem imela stene ki so slišale ta program... trpljenje domobrancev, ljudi, ki so mislili kot Mauser, kot starši in staristarši nastopajočih. Začudena sem bila, kako se zgodovina zasuče in imela sem solzne oči - solze izgube in zmage hkrati.

Sprejela sem vodstvo tega potovanja, čeprav nisem vedela, kaj me čaka. A prepričana sem bila, da bi bilo dobro za otroke. Končno je bilo tudi zame dobro na več načinov, spoznala sem toliko dobrih ljudi, precej iz Argentine.

Moja sovoditeljica Meti Lavriša in Jože Škrabec sta bila pravi božji dar. Njuna pomoč, podpora in prijaznost so me večkrat potegnile iz zadrege. Meti je vedno mirno speljala skozi krize. Znašla se je, kar se je pokazalo pri njenem izvrstnem intervjuju pri Radiju Ognjišče. Jože pa je vedno znal "ta pravo" povedati (vselej, kadar sem imela polna usta ali kadar sem lovila sapo po hribih).

Potem sem srečala mnogo dobrih ljudi pri Izseljenskem društvu Slovenija v svetu, brez katerih programa sploh ne bi bilo. Alenka Cedilnik in Samo Čarman ter skavti Boštjan Kocjančič, Gašper Furman, Rok Pucelj in Maja Vukovac so nam vsi pomagali, da smo ostali "pri življenju" v Davči.

Najbolj pomembna člana SVS pri tej zadevi sta bila predsednik Boštjan Kocmur in tajnik Franci Kadivec. Ta dva sta verjetno žrtvovala veliko časa za pripravo obiska. Sta zares pridno delala, da se je obisk lepo iztekel. Čutilo se je, da njihov cilj ni bil samo razvedrilo za otroke za dva tedna, ampak jim utrditi voljo za bodoče sodelovanje pri slovenskih skupnostih.

Oba sta lahko vesela, da sta cilj dosegla. Svetoviški dijaki so sedaj tako "vkup vzeti", da bolj ne bi mogli biti. Poleg tega so se že začeli vpisovati v različne slovenske organizacije. Starši pripovedujejo, da so se ti mladi res začeli truditi, da bi več slovensko govorili. Tisti, ki ste jih videli na Pristavi v tem mesecu, že veste, da je to res.

Ne čudi me, da so se tako izkazali, saj so se že v začetku pokazali kot pripravniki in pridni. V Sloveniji so jih pohvalili skoraj vsi, ker so se tako lepo vedli. Uživala sem v njihovem razpoloženju in energiji. Kar v čast mi je, da sem se z njimi bolj spoznala.

V tem članku sem pa napisala samo to, kar je bilo dobro, v srce bom pa spravila vse spomine - tudi tiste "ta slabe".

Ponovno se zahvalujem Izseljenskemu društvu Slovenija v svetu za povabilo in mu čestitam k prekrasnemu uspehu. Hvala tudi odboru staršev Slovenske šole pri Sv. Vidu za vse delo in podporo, da smo se lahko odzvali povabilu. Hvala učiteljem, ki so tako pridno učili in dijake tako pripravili za ta program. Hvala staršem, ki so svoje otroke tako krasno vzgojili. In hvala slovenski skupnosti, ki je skrbela za razpoloženje in njihovo rast. "Boglonaj!"

In na zadnje, za mojih sedemnajst sopotnikov nimam besed, ki bi izrekle mojo hvaležnost za čas, ki smo ga skupaj preživeli. Najlepši sad tega potovanja bo dozorel v bodočnosti. Kadar se bomo srečali na raznih slovenskih prireritvah, se bomo poveselili, ker smo prav posebno povezani. Spomine bomo obujali - in se vračali k prvima dvema tednoma v juliju 1997.

Mojca Slak

Na kratko o EMK - Kulturna ustvarjanost Slovencev v diaspori

Svobodna Slovenija, 7. avgusta 1997

Marjan Eiletz

V Frančiškovi dvorani, ki ima okrog 80 sedežev, je bilo v ospredju postavljenih osem vitrin, ki jih je posredoval dr. Janez Arnež (Studia Slovenica). V njih je bil razstavljen izbor slovenske zdomske literature. V odlično razsvetljenem samostanskem atriju, pokritem s stekleno streho, je bilo nameščenih 37 likovnih umetnin izbora starejših zdomskih ustvarjalcev: France Gorše, Bara Remec, Božidar Kramolc, France Ahčin, Aleksa Ivanc Olivieri, Marijana Savinšek in Milan Volovšek. Izdana je bila tudi kvalitetna brošura z nekaterimi barvanimi reprodukcijami, življenjepisi nastopajočih kulturnikov ter s povzetki različnih tekstov vseh nastopajočih predavateljev.

Celotni program tega simpozija je obsegal šest različnih prireditev. Pri začetni dne 3. junija, so številni obiskovalci iz matične domovine in iz različnih dežel napolnili oba salona. Po pozdravnih besedah predsednika Boštjana Kocmurja je govoril predsednik SKA arh. Marjan Eiletz slovenski ustvarjalnosti v diaspori. Nato je prof. Marko Bajuk z izrednim občutjem in strokovno izurjenostjo zapel nekaj slovenskih in argentinskih samospevov ob spremljavi pianistke Hermine Hudnik. Likovno razstavo je odprla zgodovinarica gospa Verena Koršič Zorn.

Naslednja prireditev je bila 4. junija, nastopila sta dva nam dobro znana kulturna ustvarjalca: literarni kritik in publicist prof. France Pibernik, ki je govoril o temi z naslovom: "Slovensko zdomsko pripovedništvo", ter pisatelj Zorko Simčič, ki je govoril o treh temah: "Slovenski roman pred revolucijo in po njej", "Vprašanje velikega teksta v obdobju revolucije" ter "Perspektive nove pripovedne literature". Obe predavanji sta bili izredno kakovostni.

Na prireditvi, ki je bila 10. junija, je imela univ. profesorica dr. Helga Glušič predavanje z naslovom: "Pogled na sodobno slovensko zdomsko poezijo". Za ponazoritev nekaterih pesniških stvaritev je recitirala pesmi gospa Pavči Eiletz.

Naslednji večer, dne 17. junija, je bil posvečen glasbi. Predaval je dr. Edo Škulj na temo: "Glasbeno ustvarjanje Slovencev po svetu". Sodeloval je baritonist Marko Fink ob klavirski spremljavi gospe Nataše Valant.

Zanimiva je bila tudi prireditev 24. junija, na kateri je prof. dr. Bruno Korošak, OFM govoril o temi: "Religiozni in kulturni pomen slovenskih misijonarjev - škof Irenej Friderik Baraga".

Zadnja prireditev je bila 1. julija, ko je imel Tine Debeljak predavanje z naslovom: "Slovenska kulturna akcija - njeno poslanstvo in dejavnost". Za tem je msgr. Mirko Gogala predstavil svojo knjigo *Usoda izseljencev*, izdano pri SKA, Marjan Loboda knjigo o Ladislavu Lenčku *Vrli mož, ki ni živel za sebe*, dr. Janez Arnež *Gabrovškov dnevnik* in dr. Andrej Vovko *Prvih sto let Kranjsko-slovenske katoliške jednote*.

Vse prireditve so bile zelo dobro obiskane, nastopajoči pa so bili vselej nagrajeni s toplim aplavzom. Časopisi so objavljali dobra in obširna poročila, nekatera predavanja in intervjuji so izšli tam v celoti, pa tudi televizija jim je posvetila pozornost, kakor tudi likovni razstavi.

Splošna ocena teh prireditev je bila zelo pozitivna. Zanimive so bile ocene v Književnih listih Dela o Pibernikovem in Simčičevem predavanju. Pomemben je tudi Pibernikov intervju z urednikom Meddobja Vinkom Rodetom.

Slovenski dan v Bedfordu

Naša luč, april 1997

Pastoralni svet je obravnaval tudi letošnji Slovenski dan, ki bo v nedeljo, 25. maja, z začetkom ob 13. uri popoldne v cerkvi Kristusa Kralja na London Road v Bedfordu. Kar nas je nadvse razveselilo, je bila potrjena novica, da bo letošnje bogoslužje na Slovenskem dnevu vodil beograjski nadškof in metropolit dr. Franc Perko. Prav tako so člani ŽPS z veseljem sprejeli obvestilo predsednika izseljenske organizacije Slovenija v svetu gospoda Boštjana Kocmurja, da bodo kulturni program na Slovenskem dnevu obogatili Kamniški koledniki, zabavnega pa njihov prijatelj harmonikar Robert Stopar, voditelj znanega slovenskega ansambla Stoparji.

Slovenske novice

Kamniški koledniki, baritonist Janez Majcenovič, basist Rok Lap in citrar Tomaž Plahutnik, veliko nastopajo po Sloveniji, a tudi med našimi ljudmi v tujini. Pred nedavnim jih je domžalska občina poslala v Švico, pravkar pa so nastopili skupaj s harmonikarjem Robertom Stoparjem v bližini Londona na 35. Slovenskem dnevu.

V bedfordski cerkvi Kristusa Kralja je najprej opravil mašo beograjski škof dr. France Perko ob somaševanju slovenskega župnika Cikaneka, Kamniški koledniki pa so imeli zatem koncert z naslovom "Šmarnice nekoliko drugače", seveda pa se je po kulturnem programu razvilo tudi prijetno družabno srečanje, na katerem se je zbralo več kot sto Slovencev iz Londona in okolice. Udeležili so se ga tudi slovenski veleposlanik Matjaž Šinkovec ter predsednik izseljenskega društva Slovenija v svetu Boštjan Kocmur.

V tretjem delu je poleg Kamniških kolednikov prišel do veljave tudi Robert Stopar s svojo diatonično harmoniko, ki je skoraj vse udeležence zvalila na ples. Tomaž Plahutnik pa je navdušil s Cvetjem v jeseni. Nasploh je šlo za zelo prijetno srečanje Slovencev, ki bo vsem ostalo še dolgo v spominu prav zaradi slovenske narodne pesmi in vesele frajtonarice.

Avstralska folklorna skupina

Glas Slovenije, 17. avgusta 1997

Avstralija

Prvi rej, folklorna plesna skupina iz Canberre, uspešna v Sloveniji

Te dni plesalci Prvega reja, mlade folklorne skupine, ki jo vodi Ljuba Pribac obujajo spomine na nepozabna doživetja v Sloveniji, kamor jih je povabilo izseljensko društvo Slovenija v svetu.

Veleposlaništvo Republike Slovenije

Level 6, 60 Marcus Clarke St. CANBERRA

Canberra, 28. 8. 1997

Gospod

Boštjan Kocmur

Izseljensko Društvo

Slovenija v svetu

Štula 23

Ljubljana

Spoštovani gospod Kocmur,

voditeljica folklorne skupine Prvi rej iz Canberre gospa Ljuba Pribac in tudi člani skupine so navdušeni nad dobro pripravljenim gostovanjem, ki ste jim ga pripravili v Sloveniji. Turneja jim je bila velika motivacija ter jim je osmislila vaje, ki jih je Ljuba Pribac vodila s profesionalno natančnostjo.

Menimo, da je pravilno, da se skupini odpirajo nove možnosti za nastope, saj bodo le tako lahko obdržali svojo kakovost. Od 17. januarja do 8. februarja bo v Canberri potekal tradicionalni multikulturni festival, ki se ga vsako leto udeleži tudi slovenska skupnost v Canberri.

Organizatorji festivala so se obrnili na naše Veleposlaništvo s prošnjo za pomoč pri organizaciji festivala. Predlagali smo, da naj Slovenijo na festivalu zastopa slovenska folklorna skupina iz Canberre Prvi rej. Po uspešni turneji po Sloveniji se bodo lahko spet predstavili avstralskemu okolju, katerega del so.

Z lepimi pozdravi,

Aljaž Gosnar

Odpravnik poslov